

๖.๔.๒ นิยามคำศัพท์

๑. เส้นใยธรรมชาติ เส้นใยที่ได้จากพืช เช่น ฝ้าย ป่าน ปอ และลินิน เส้นใยจากสัตว์ เช่น ขนสัตว์ หนอนไหม
๒. เส้นฝ้ายปั่นมือ (ฝ้ายเงิน) เส้นฝ้ายพันธุ์พื้นบ้าน ที่ผ่านกระบวนการ ถัก ดัด เบ็น ด้วยมือตามภูมิปัญญาดั้งเดิม
๓. เส้นไหมสาวมือ เส้นไหมพันธุ์พื้นบ้าน (ไหมเหลือง) ที่ผ่านกระบวนการสาวเส้นใยด้วยมือตามภูมิปัญญาดั้งเดิม ได้แก่ ไหมหลิบ ไหมสาวเลข ไหมน้อย
๔. สีธรรมชาติดั้งเดิม การย้อมคราม การย้อมคราม การย้อมมะเกลือ การย้อมเข หรือแก่นขนุนตามภูมิปัญญาดั้งเดิม
๕. สีธรรมชาติทั่วไป การย้อมสีจากเปลือกไม้ ใบไม้ทั่วไป โดยกรรมวิธีย้อมร้อนและต้องใช้สารกระตุ้น (มอร์แดนท์) ช่วยให้สีติดแน่นกับผ้าที่ย้อม
๖. มอร์แดนท์เคมี วัตถุธาตุที่ใช้ผสมสี เพื่อให้สีติดแน่นกับผ้าที่ย้อมส่วนใหญ่เป็นเกลือของโลหะจำพวกอลูมิเนียม เหล็ก ดีบุก โครเมียม ทองแดง
๗. มอร์แดนท์ธรรมชาติ สารประกอบจากน้ำหมักธรรมชาติ ที่ช่วยในการย้อมสีและบางครั้งให้สีเปลี่ยน เช่น น้ำค้าง น้ำโคลน น้ำบาดาล น้ำปูนใส
๘. น้ำค้างธรรมชาติ น้ำที่ได้จากน้ำละลายขี้เถ้าของพืชบางชนิด มีรสฝาด เหนียว สีนม
๙. ค้างเคมีฟอกไหม โซดาซักผ้า (Washing Soda) หรือ โซดาแอส (Soda Ash)
๑๐. เทคโนโลยีพื้นบ้าน เทคนิควิธีแบบพื้นบ้านในการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้
๑๑. กี่พื้นบ้าน กี่กระทบ ที่ใช้มือ เถา มีพื้พื้นไม้ เสา (ตะกอก) และ โครงกึ่งที่ทำจากไม้ และวัตถุดิบในท้องถิ่นหรือไม้ไผ่อย่างเรียบง่าย
๑๒. ฝีมือ คุณภาพชิ้นงานที่สร้างสรรค์ด้วยมือเป็นหลัก หรือความสามารถในเชิงช่าง มีความเชี่ยวชาญในการใช้มือ

ผู้ให้ข้อมูล ชัยเชิดชัย
ประธานมูลนิธิสายใยแผ่นดิน
กล่าวนำ คุณค่าที่ดินบ้าน

๖.๕ แนวทางการรับรองมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

๖.๕.๑ การรับรองมาตรฐานคุณภาพภายใน และการรักษาเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม

ในประเด็นนี้ งานวิจัยพุ่งเป้าไปที่การสร้างจิตสำนึกของชุมชนเป็นหลัก มิใช่การมุ่งสร้างกรอบกฎที่ไม่เป็นธรรมชาติและพร้อมที่จะหาช่องทางหลีกเลี่ยง ในกระบวนการได้มาซึ่งเกณฑ์มาตรฐานจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญผู้ผลิตภาคอีสาน เพื่อยกร่างมาตรฐาน (ดูรายละเอียดหน้า ๕๕) ทุกกลุ่มในพื้นที่วิจัยได้ยืนยันความเป็นผ้าพื้นบ้านของกลุ่มตน มาจาก ๑ ประการตรงกัน นั่นคือความต้องการภายในหรือมาตรฐานคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่อยู่บนความภูมิใจในภูมิปัญญาที่พ่อแม่พาทำมาโดยมิได้ออกกฎระเบียบใดๆ แต่ด้วยกระแสในโลกธุรกิจปัจจุบัน บุคคลภายนอกหรือผู้บริโภคทั่วไปจะมีอุปทานว่าควรให้ผู้ผลิตรับผิดชอบต่อผู้บริโภค เพราะในกระบวนการอุตสาหกรรมได้มีการเล็งของดกเกรดยู่เป็นประจำหรือการโฆษณาชวนเชื่อ อาจทำให้ผู้บริโภคกระแวงว่าได้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน

ด้านการพัฒนาคุณภาพไปสู่มาตรฐานผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม ๑ ประการนั้น แม้ว่าบางกลุ่มบางหมู่บ้านยังต้องพึ่งพิงวัตถุดิบจากตลาด ซึ่งสะดวก ประหยัดเวลา แต่มีค่าใช้จ่ายมากกว่า และไม่สามารถตรวจสอบถึงที่มาได้ ไม่มั่นใจว่ากระบวนการผลิตเป็นไปเพื่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ เช่น เส้นใยจากโรงงาน เป็นต้น ทำให้ผู้ผลิตตระหนักในกระบวนการผลิตซึ่งเกิดจากการสร้างชิ้นงานด้วยมือทุกขั้นตอนโดยฝีมือแท้ ๆ เท่านั้น ที่ยืนยันว่าเป็นของพื้นบ้านแท้จริง โดยมีอาจเทียบเคียงกับมาตรฐานอุตสาหกรรมใด ๆ ที่ผู้บริโภคส่วนมากใช้เป็นเครื่องชี้วัดความเป็นมาตรฐานอยู่ ดังรายละเอียดในตาราง

ประเด็น	ผู้บริโภคทั่วไป	ผู้ผลิตผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม
สีสันท	ต้องการความเหมือนกันทุกชิ้นไม่ว่าจะสั่งซื้อเมื่อใดก็ตาม	การผลิตขอให้ขึ้นกับธรรมชาติฤดูกาล สีสันทจึงมีความพิเศษตามธรรมชาติที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของผู้กัน (ผู้บริโภค)
เส้นใย	ต้องการความเรียบเนียนเท่ากันเหมือนเส้นใยจากโรงงาน	ถ้าใช้เส้นใยจากโรงงานจะยืนยันว่าเป็นผ้าพื้นบ้านอย่างไร ขนาดเส้นใยเพียง ๒ - ๓ ขนาดจากโรงงานหรือพื้นหริของพืชมโรงงานออกมาเหมือนกันหมด ไม่สามารถรองรับขนาดเส้นใยป็นมือที่หลากหลายไม่จำกัด เกิดตามควรของเทคนิคและจินตนาการของการออกแบบเฉพาะตัว ของผู้ทอที่จะได้ถูกเล่นพิเศษเป็นชิ้น ๆ ไป
รูปแบบ	ขอเหมือนกับที่เห็นจากผู้นำในสังคม	ไม่ต้องการทำซ้ำ เพราะไม่เอื้อต่อการพัฒนาฝีมือ ถ้าทำเป็นชิ้นที่หนึ่งพันแล้วยังเหมือนเดิม ไม่รู้จะเอทหน้าไปไว้ไหน ถ้าถูกถามว่าทำเป็นเส้นหรือ
ความเป็นกลุ่ม	สนใจกระแสแฟชั่น อยากได้อา่งนั้น อย่างนี้ตามเมืองนอกเปลี่ยนบ่อย ๆ เพื่อความทันสมัยชั่วคราว	ผ้าทอพื้นบ้านเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์ของกลุ่มคน เช่น กลุ่มโคกภู ขอทำผ้าสีนี้เงินตามทีชุมชนได้พท่นมาชวนทอปี ไม่ขอใช้สีอื่น เพราะ ไม่คุ้นเคย ไม่รู้ว่าเอทมาอย่างไร ในขณะที่เดียวกันความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จะเป็นภาพลักษณ์ทางการตลาดที่ชัดเจน ที่ไม่ต้องการความพยายามอันใดอีก

อย่างที่กล่าวมาแล้วไว้ในบทต้น ๆ ถึงความเป็นปัจเจก และความเป็นกระแสเฟ้น มีจุดหมายที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะปัจเจกเป็นการรองรับวิถีวัฒนธรรมที่เป็นจริง และกระแสเฟ้นเป็นเรื่องของการเร่งการขายเพื่อได้เงินจากผู้บริโภค ความโดดเด่นในคุณค่าจึงชัดเจนว่า ผ้าพื้นบ้านคือคุณค่าที่แท้จริง และเมื่อผู้ผลิตขอยืนยันทำตามภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน แต่กลายเป็นสิ่งที่สังคมทั่วไป จะยอมรับหรือไม่ นั่นไม่เป็นที่กังวลใจ เพราะแม้มี order ที่อยากได้ซ้ำ ๆ กันจำนวนมาก ก็ไม่สามารถสนองให้ได้ เพราะฝีมือทำต่างจากเครื่องจักรปั่น และวิถีชีวิตก็ต้องดำเนินไปตามครรลองประเพณีวัฒนธรรม ช่วงเวลาที่ปลูกข้าว เกี่ยวข้าวไม่มีเวลาทอผ้า ฤดูกาลทำให้ต้องรอวัตถุดิบก็ต้องยอมรับ นี่คือการรับรองคุณภาพภายในของเครือข่ายผู้ผลิตเองซึ่งเป็นคุณค่าแท้ ทำให้พบว่า ด้วยเหตุปัจเจกเช่นนี้งานผ้าที่เป็นงานสะสมของบุคคลหรือพิพิธภัณฑ์ทั่วโลก จึงแสวงหาผ้าพื้นบ้านเพื่อเป็นชิ้นงานเพื่อการศึกษา โดยมีได้มีพิพิธภัณฑ์ใด จัดซื้อจัดหางานเครื่องนุ่งห่มอุตสาหกรรมเพื่อจัดนิทรรศการ

โดยกระบวนการกลุ่ม ความเป็นชุมชน ได้ทำให้เกิด กลไกการตรวจสอบภายในเครือข่าย มีการตรวจสอบคุณภาพชิ้นงานในระดับกลุ่มหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการฝ่ายรับซื้อ และฝ่ายขายของกลุ่ม และคณะกรรมการกลางของเครือข่าย ก่อนที่จะนำชิ้นงานหลากหลายเทคนิครูปแบบมารวมกันแสดงในร้านค้า หรือศูนย์กลางของกลุ่ม ยังมีผลทางสังคมที่น่าสนใจมากกว่านั้น คือ กลุ่มผู้ผลิตซึ่งยืนยันทำตามผ้าพื้นบ้านในพื้นที่วิจัยได้มีการประสานผู้รู้เพื่อจัดอบรมสมาชิกโดยสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านการตลาด การออกแบบและให้ความสำคัญในการพัฒนาสมาชิกหมุนเวียนเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม

เรื่องราวและการทำงานของกลุ่มที่ต่อเนื่องอย่างมีวัฒนธรรมชัดเจน ส่งผลให้ผู้ผลิตพบผู้บริโภคหรือผู้ขาย ซึ่งสามารถเข้าไปเยี่ยมชมวิถีชีวิตและกระบวนการผลิตถึงหมู่บ้าน นั่นคือการตรวจสอบรับรองกระบวนการผลิตที่เป็นไปเพื่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการได้เห็น ได้สัมผัสจริง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกัน ผู้ผลิตได้บอกเรื่องราวของตน ผู้จำหน่ายหรือผู้ซื้อได้เข้าใจกระบวนการผลิต และตระหนักในคุณค่าของผ้าพื้นบ้าน ทั้งได้สื่อสารโดยตรงถึงความต้องการพิเศษที่จะเติมในชิ้นงาน เพื่อนำไปจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์หรือหน้าตาของร้านตนเอง ทำให้ผู้ขายสื่อเรื่องราวผ้าของตนสู่ผู้ซื้อได้ชัดเจน จนมีข้อสรุปเบื้องต้นจากการสัมมนาร่วมระหว่างผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้บริโภค ไปในทิศทางที่ว่า การรับรองมาตรฐานผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม ให้แต่ละกลุ่มรักษามาตรฐานและรับรองตนเอง รวมถึงการรักษาเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มตน มีตราสัญลักษณ์ของตนเอง ด้วยทิศทางดังกล่าว ทำให้กลุ่มกรณีศึกษาของโครงการมีการพัฒนา กลุ่มตน ทั้งในด้านธุรกิจ และด้านสังคม สิ่งแวดล้อมอย่างพึ่งพาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ด้วยกระแสการส่งเสริมผู้ผลิตทั่วไปในเชิงผ้าทอมือถึงอุตสาหกรรม ทำให้มีชิ้นงานผ้าที่ดูคล้ายกันจากการลอกเลียนแบบ หรือใช้เส้นใยและสีกด้ายสีธรรมชาติ หากจำเป็นต้องมีบุคคลหรือองค์กรภายนอกเข้าไปรับรองเพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคทั่วไป มีข้อสรุปร่วมกันว่า ควรจะมีองค์กรที่เป็นกลางที่มีองค์กรประกอบของผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าพื้นบ้าน ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค ที่จะพัฒนาขึ้นตามความจำเป็นที่สุดสอดคล้องกับความต้องการทางธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เช่นการส่งออกซึ่งมีความจำเป็นสำหรับผู้ค้าคนกลางและกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่สามารถไปเยี่ยมชมการผลิตในหมู่บ้านได้ ในการร่วมกันพัฒนาระบบดังกล่าวร่วมกับกลุ่มผู้ผลิตต่อไป

๖.๕.๒ กระบวนการสร้างความเข้าใจต่อเครือข่ายผู้บริโภค

ด้วยกระบวนการเชิงปฏิบัติการ ๒ กระบวนการ ซึ่งเป็นการนำร่องการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานกระบวนการผลิตผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม คือ กระบวนการสัมมนาเชิงวิชาการระหว่างผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค และนักวิชาการ ในระยะกลาง ๒ ครั้ง และระยะสุดท้ายของโครงการซึ่งได้บทสรุปมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นเอกฉันท์แล้ว ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การนำมาตรฐานสู่การปฏิบัติ สิ่งที่ได้กระทำแล้วเพื่อให้เกิดการแสวงหาแนวทางการนำมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อมไปใช้ คือการเชิญบุคคลต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กลุ่มผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค นักวิชาการ หน่วยงานสนับสนุน ผู้กำหนดนโยบาย และสื่อมวลชน มาร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็นในการประชุมรายงานผลการวิจัยโครงการนี้ ซึ่งจัดโดยความร่วมมือระหว่าง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) กับ คณะอนุกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ภายใต้คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาผู้แทนราษฎร ที่อาคารรัฐสภา เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.)

กระบวนการเสวนาภูมิปัญญาการผลิตระหว่างผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอยู่แล้ว หรือเป็นกลุ่มคนชั้นกลางขึ้นไป จึงเป็นที่สรุปได้ว่าตลาดผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นตลาดระดับกลางถึงระดับบน มิใช่ตลาดระดับล่างที่เน้นการผลิตเชิงปริมาณ ทำมาก ราคาถูก การสร้างตลาดผ้าทอพื้นบ้านที่ชัดเจน นับว่าเป็นอีกประเด็นที่เป็นคำตอบสำคัญในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ที่จะทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของวิถีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต ๔ กลุ่มในโครงการวิจัยได้ประสานความร่วมมือเพื่อนำร่องการตลาดผ้าทอพื้นบ้านตามมาตรฐาน กับ เสมอนฟาร์ม ภายใต้โครงการ ผ้าทอเพื่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน โดยโครงการเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงสร้างสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกันระหว่างสหกรณ์ และเครือข่ายผู้ผลิตใหม่มีทิศทางสังคมและมีการตลาด มีการเรียนรู้ถึงวิถีวัฒนธรรมของกันและกัน และร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านตามเกณฑ์กระบวนการผลิตเพื่อสิ่งแวดล้อมและมีรูปแบบพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ เสมอนฟาร์ม ทำการประชุมชี้แจงถึงโครงการและวางแผนการผลิตชิ้นงาน เมื่อได้ผลิตภัณฑ์ออกมา จึงได้ร่วมกันรณรงค์ต่อผู้บริโภคในด้านคุณค่าผ้าทอพื้นบ้าน โดยจัดกิจกรรมเสวนาองค์ความรู้และเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผ้าพื้นบ้านเป็นลำดับและต่อเนื่องในฤดูกาลผลิตและช่วงการขายในแต่ละปี

เมื่อชิ้นงานผ้าพื้นบ้านจากมือช่างทอถึงมือผู้ใช้จริง นั้นหมายถึงผู้บริโภคยอมรับในความพึงพอใจชิ้นงาน ความเข้าใจดังกล่าวเป็นความเข้าใจเบื้องต้นถึงคุณค่า ภาพลักษณ์ และคุณภาพ ด้วยกระบวนการ ๒ กระบวนการดังกล่าวมา ผู้บริโภคจะทราบความหมายทั้ง ๓ ส่วน เท่าที่ผู้บริโภคต้องการและ สหกรณ์กรีนเนท (Green Net) และเสมอนฟาร์ม (Lemon farm) ยังเป็นตัวแทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านแท้ ๆ มาอย่างต่อเนื่อง

อีกช่องทางหนึ่งในกิจกรรมเสวนาภูมิปัญญาผู้ผลิตพบผู้บริโภค พบว่ามีกลุ่มนักข่าวเพื่อสิ่งแวดล้อมสนใจ โดยมิได้จัดจ้างใด ๆ มาตามข่าว นับเป็นช่องทางที่จะเป็นการสร้างความเข้าใจที่กว้างขวางอีก

ทางหนึ่ง ประเด็นอยู่ที่ว่า การเผยแพร่อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อมวลชน จะเป็นการระดมความคิดเห็นของใคร องค์กรใด เพราะถ้าพึ่งผู้ผลิตและร้านค้าขนาดเล็ก ย่อมกระทำได้ไม่มากนัก

๖.๗ ข้อเสนอแนะและบทเรียนการวิจัยท้องถิ่น

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเข้าถึงการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญามาใช้กับชีวิตจริง และส่งผลให้สังคมมนุษย์โดยรวมเกิดความสุข มีสุข ในขณะที่ความรู้สมัยใหม่หรือแนวคิดตะวันตก ได้ส่งสัญญาณให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมจากผลการศึกษาและผลของการพัฒนาจนถึงขั้นวิกฤตในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะ ความเป็นครอบครัวอันเป็นรากฐานของสังคม ที่วิกฤตถึงขั้นล่มสลายคู่ขนานไปกับระดับความเจริญทางวัตถุที่ตอบสนองเพียงความสะดวกสบายให้กับมนุษย์ จนทำให้คนส่วนใหญ่สูญเสียหลักคิดในการดำรงชีวิตที่ดี มีสุข สมดุล สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งกายและใจ

ด้วยความศรัทธาและเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองให้ได้ของชุมชน ทำให้เห็นประเด็นที่เป็นข้อคิด ในมุมมองการวิจัย ๓ ประเด็น กล่าวคือ

๖.๖.๑. องค์ความรู้เฉพาะถิ่นและความรู้สากล

การศึกษาวิจัยท้องถิ่น ต้องชี้ให้เห็นและทำความเข้าใจหลักคิดในการนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติอย่างรับใช้วิถีชีวิตจริงของคนในท้องถิ่น ไม่ใช่มุ่งเป้าการวิจัยเพื่อตอบสนองอุตสาหกรรม เพราะว่าการพัฒนาสู่ความเป็นสากลนั้น คือการพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อนำไปอธิบายเฉพาะเรื่อง และเป็นผลประโยชน์หลายสถานของผู้นำไปใช้เฉพาะส่วน จึงจำเป็นต้องชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง องค์ความรู้ท้องถิ่นและความรู้ที่เป็นสากล

- **องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น** เป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติที่มีบริบทของภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์เป็นรากฐาน มีพัฒนาการที่เชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับวิถีวัฒนธรรมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ มีลักษณะเป็นองค์รวมอย่างบูรณาการ คือภูมิปัญญาปัจจัยสี่อันเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มีรากของการปฏิบัติที่มีความหลากหลายไม่ตายตัว ถ่ายทอดโดยการพาทำจริง ตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต ทั้งทางกายและใจของมนุษย์ ความเป็นผ้าพื้นบ้านหรือมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม จึงมาจากรากฐานองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่มีใช้มาตรวจจากฐานอุตสาหกรรม แต่เป็นฐานที่เกื้อกูลและพัฒนาต่อคุณภาพชีวิตทั้งภายในและภายนอก

- **ความรู้ที่เป็นสากล** เป็นความรู้ที่แยกส่วนในแต่ละสาขา มุ่งความเป็นเลิศ และเป็นความรู้เชิงอำนาจเพื่อใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ มีข้อสังเกตของพระธรรมปิฎกที่ว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ นั้นคืออย่างไร ถ้าการเรียนรู้นั้นเป็นไปในทางการสนองแนวคิดแบบเดิม เช่น แนวคิดหาผลประโยชน์ตามลัทธิทุนนิยม ก็เท่ากับว่าส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้ไปเพื่อพัฒนาความสามารถในการแสวงหาผลประโยชน์ เช่นนี้เป็นต้น (พระธรรมปิฎก, ๒๕๔๐)

ประเด็นที่พึงพิจารณาจึงอยู่ที่ว่า การศึกษาวิจัยท้องถิ่นเพื่อมุ่งการพัฒนาไปสู่สากลนั้น เป็นสากลที่เป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งกายและใจ หรือเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ตามลัทธิทุนนิยม

๖.๖.๒. วิธีการศึกษาวิจัยท้องถิ่น

การวิจัยท้องถิ่น คือ การศึกษาวิจัยทางสังคมที่มีพลวัตตลอดเวลา จึงไม่ใช่การศึกษาที่มีระเบียบวิธีที่ตายตัว หรือวิธีการศึกษาที่ตายตัว แต่มีหัวใจอยู่ที่การค้นหาความจริงอย่างมีกระบวนการ โดยเริ่มจากการสืบค้น ทบทวน และพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ และปฏิบัติการโดยชุมชนให้รอบด้านชัดเจน เชื่อมโยงเป็นองค์รวมได้ ในกรณีที่ต้องนำเข้าความรู้จากภายนอกบางประการ เพื่อประกอบการทบทวน และพัฒนาจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องนำเข้าอย่างมีกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนเกิดปัญญารู้เท่าทันเสียก่อน จึงจะก่อประโยชน์โดยแท้จริง

ตัวอย่างเช่น งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่พยายามศึกษาหาความสม่ำเสมอของสัณฐานชาติ หรือการพยายามทดลองใช้เทคโนโลยีเพื่อทุ่นแรง หรือประหยัดเวลาแทนการทำมือในการทำนื้อคราม ขึ้นครามตามภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยมีเป้าหมายการศึกษาเพื่อตอบสนองการผลิตครามเชิงอุตสาหกรรม และได้ข้อสรุปเชิงวิทยาศาสตร์ว่า ณ ช่วงเวลาใด ความถี่แค่ไหน ค่าความเป็นกรดต่างเท่าใด จึงจะได้น้ำครามมากที่สุด มีคุณภาพมากที่สุด โดยมีได้มองให้ครบบริบทว่า คุณภาพนื้อครามเริ่มต้นจากการปลูกต้นครามในที่ดินที่อุดมสมบูรณ์แค่ไหน ชาวบ้านจะมีความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จริงว่า ครามที่ปลูกในบริเวณดินปลวกได้ใบครามที่ให้สีดีและนื้อครามมาก การวิจัยทางวิทยาศาสตร์จึงต้องศึกษาให้เชื่อมโยงกับความรู้ทางการเกษตรธรรมชาติ ของชาวบ้าน แน่แน่นอนว่างานศึกษาวิจัยได้ข้อมูล ได้รู้คำตอบ แต่ถามว่า ใครจะนำไปใช้ประโยชน์จริง ชาวบ้านก็นำไปใช้ไม่ได้ เพราะไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคุ้นเคยกับการใช้มือทำ อุตสาหกรรมก็เอาไปใช้ไม่ได้ เพราะต้นครามวัตถุดิบหลักเป็นพืชที่อาศัยภูมิศาสตร์และภูมิอากาศที่อุดมสมบูรณ์เป็นพิเศษของกระบวนการธรรมชาติเท่านั้น

ประเด็นที่ควรพิจารณา คือ การศึกษาวิจัยองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยหรือการจัดการความรู้แบบเดิม เช่นการอธิบายแบบแยกส่วนไม่เชื่อมโยงให้เห็นองค์รวม หรือการเอาศาสตร์แบบใหม่เข้าไปจับไปวัดเพื่อหาความบกพร่องเสียก่อน มิได้มีลักษณะศรัทธาหรือน้อมองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ามาใส่ตัว ไม่ได้ทั้งองค์ความรู้ที่แท้จริง ไม่ได้ทั้งประโยชน์ในการนำไปใช้ กลายเป็นการวิจัยที่พิการซ้ำซ้อนหรือไม่

๖.๖.๓. การเผยแพร่และยกระดับองค์ความรู้ท้องถิ่น

โดยธรรมชาติความรู้ท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะเฉพาะตามบริบทนั้น ๆ การเผยแพร่ผลจากการศึกษาจากชุมชนหนึ่งไปสู่ชุมชนหนึ่ง น่าจะหมายถึงการถ่ายทอดหลักการหรือแก่นสารขององค์ความรู้ นั้น ๆ จำเป็นต้องใช้กระบวนการอธิบายให้เป็นความรู้ที่ให้เห็นถึงการบรรลุผลสำเร็จต่อการดำรงชีวิตทั้งกายและใจ จึงจะมีผลต่อการปฏิบัติจริง

ดังตัวอย่าง การขยายผลมาตรฐานผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม แก่นที่เป็นหลักการคือ มาตรฐาน ๑ ประการ ที่ครอบคลุมความเป็นผ้าพื้นบ้าน สามารถนำไปใช้เป็นทิศทางการพัฒนาชิ้นงานผ้าพื้นบ้านของแต่ละภาค ในขณะที่แต่ละกลุ่มมีอิสระ ในการใช้สร้างสรรค์ชิ้นงานสร้างเรื่องราวของกลุ่มตน ด้วยความภาคภูมิใจ คอบสนองการใช้งานจริงในชีวิตประจำวัน ของผู้ทำและผู้ใช้ ดังเช่น การใช้มะขาม

ช่วยในการย้อมครามให้สีสด ติดทนบนเส้นไหม หลักการคือการใช้ความเปรี้ยว ส่วนพื้นที่ไหนมีความเปรี้ยวจากพืชอะไร ในฤดูกาลไหนบ้างที่เกี่ยวข้องอยู่กับวิธีการทำอยู่ทำกินปกติก็นำมาใช้กันให้บรรลุผล

ด้วยผ้าทอพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้เฉพาะถิ่น ที่ได้พัฒนาการขึ้นมาเพื่อรับใช้วิถีการดำเนินชีวิตของท้องถิ่นนั้นๆ สามารถถ่ายทอดและสื่อสารให้คนในถิ่นนำไปปฏิบัติได้อย่างเข้าใจ การเรียกชื่อเครื่องมือเทคนิควิธีการผลิต วัสดุดิบ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นบ้านจึงมีชื่อที่เรียกกันเฉพาะในกลุ่มตนเอง และองค์ความรู้เหล่านี้ไม่ได้เกิดมิขึ้น หรือมีปฏิบัติในสังคมอุตสาหกรรม หรือเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ ดังนั้นการบันทึกองค์ความรู้ในเชิงเอกสารจึงต้องคงไว้ซึ่งภาษาของท้องถิ่นของกลุ่มชนเจ้าขององค์ความรู้นั้น ๆ

ในมิติของการยกระดับองค์ความรู้ท้องถิ่น น่าจะหมายถึงการพัฒนาที่มีฐานคิดทางวัฒนธรรมที่เป็นวัฏจักรที่ส่งผลให้เกิดพลังการเหนี่ยวนำจนกระทั่งมีการหมุนในแนวราบทั้งชุมชน และยกระดับตนเองขึ้นไปอย่างมีทิศทางชัดเจน มิใช่การพัฒนาหรือการยกระดับไปข้างหน้าในแนวลิ่ง ดังเช่นการพัฒนาทางธุรกิจหรือการมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ เฉพาะตน เฉพาะกลุ่มเท่านั้น

กลุ่มผู้เฒ่าหัดใจของลูกหลานบ้านโนนเรือ สกลนคร

(๒๕๔๕)

บรรณานุกรม

สุจิตต์ วงษ์เทศ. เบื้องสังคมและวัฒนธรรมอีสาน. (ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ).

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓.

ยศ สันตสมบัติ. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.

เชียงใหม่, ๒๕๔๒.

วิบูลย์ ลิ้มวรรณ. ผ้าไทย พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม. จัดทำโดย บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม

แห่งประเทศไทย โครงการศิลปอุตสาหกรรมไทย ชุดที่ ๒, ๒๕๓๐.

ข้าว. วัฒนธรรมแห่งชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แปลน โมทิฟ, ๒๕๔๑.

เต็ม สมิตินันท์. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๔ ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้

สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้

มล. เมือง นิลรัตน์. ชีวิตในวัง ๑, ๒๕๔๔.

โครงการทรัพยากรพืชในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พืชให้สีย้อมผ้าและแทนนิน (ลำดับ ๓).

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์,

๒๕๔๔.

Helmuth, Th.Bossert. *Folk Art of Europe*. Rizzoli International Publication, INC, Published in the United State of America, 1990.

Jenny, Balfour-Paul. *Indigo*. First Publish by British Museum Press, A division of British Museum Company Ltd, 1998.

John, Gillow And Bryan, Sentance. *World Textiles : A Visual Guide to Traditional Techniques*. First Published in the United Kingdom : Thames & Hudson Ltd, 1999.

Susan, ConWay. *Silken Threads Lacquer Thrones*. Lan Na Court Textiles, Bangkok : River Books Co.,Ltd, 2002.

ภาคผนวก ก.

สรุปการสัมมนา เรื่อง มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕

ณ อาคารรัฐสภา ๒

๑. ผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวนประมาณ ๑๔๒ คน จาก ๗ กลุ่ม (จากการลงทะเบียนตอนเช้า)

- ๑.๑ องค์กรชาวบ้าน
- ๑.๒ องค์กรพัฒนาเอกชน
- ๑.๓ องค์กรส่งเสริมจากภาครัฐบาล
- ๑.๔ กลุ่มนักวิชาการจากสถาบันวิชาการ
- ๑.๕ กลุ่มร้านค้าเอกชน
- ๑.๖ กลุ่มผู้บริโภค
- ๑.๗ กลุ่มสื่อมวลชน

๒. รายงานวัตถุประสงค์การสัมมนา

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิชริน ดำรงกิจติกุล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

- ๒.๑ เพื่อรายงานผลการวิจัย มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม
- ๒.๒ เป็นการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ จากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องสู่การปฏิบัติจริง เพื่อสืบสานวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน
- ๒.๓ นำข้อเสนอจากการสัมมนา เสนอรัฐบาลเพื่อวางมาตรการต่างๆ และร่างพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชนโดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนารอบด้านคือ การผลิต การตลาด การบริหารจัดการ และการพัฒนาชุมชน รวมทั้งสิ่งแวดล้อม

โครงการสัมมนา มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

• หลักการและเหตุผล

ผ้าทอพื้นบ้านในประเทศไทย เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชนพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดในรูปแบบ "พ่อแม่พาทำ" กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการทำอยู่ทำกินแบบพึ่งพาตนเองในเรื่องปัจจัย ๔ อย่างแน่นอน สังคมเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นที่หลากหลาย สัมพันธ์กับความเป็นชาติพันธุ์ ความเป็นชุมชน สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นนั้นๆ ผ้าทอพื้นบ้านได้สร้างให้เกิดวัฒนธรรมการแต่งกายและการใช้ผ้าในวิถีชีวิตอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละถิ่นแต่ละภาคของประเทศ

ด้วยวิธีการผลิตตามภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เริ่มตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้าย ฝ้ายจะงามเมื่อปลูกร่วมกับพริก การปลูกครามที่ควบคู่ไปกับการทำนา ทำไร่ การฟอกย้อมด้วยวัสดุและสีจากธรรมชาติอย่างง่าย การทอ การสร้างลวดลายเป็นผืนผ้า โดยอาศัยเครื่องมือที่ประดิษฐ์ขึ้นจากความต้องการใช้งานจากวัสดุต่างๆ หลายชนิดหลายประเภทตามธรรมชาติในแต่ละถิ่น ใช้ร่างกายที่ธรรมชาติมอบให้ ใช้ความคิดสร้างสรรค์เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ จากความจำเป็นในวิถีวัฒนธรรมทำให้ผ้าแต่ละผืนบรรลุได้ด้วยภูมิปัญญาหลากหลายที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน เรื่องราวของชุมชน ทักษะพิเศษ และประสบการณ์ของผู้ทอเป็นคุณค่าอย่างเต็มภาคภูมิ

ผ้าทอพื้นบ้าน จึงนับว่าเป็น "ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม" ที่สามารถสื่อถึงชาติพันธุ์ วิถีชีวิตของผู้ทอ เป็นตัวแทนบอกความเป็นชุมชน เช่น ผ้าขาวไทเขมร ผ้าขาวไทโย้ย ผ้าชนเผ่าปากะญอ ผ้าเหล่านี้ออกภูมิอากาศ เช่น ชาวเขาเขตภาคเหนือตอนบนทำผ้าหนาด้วยฝ้ายเส้นเส้นใหญ่ และเชียวหาญเทคนิคคิด-จัก เพราะอากาศหนาว เขตอีสานใต้เชียวหาญการมัดหมี่และสาวไหมน้อยเพื่อทอผ้าเนื้อบางเบาเพราะอากาศร้อน ตลอดจนศิลปะในการใช้ผ้าผืนที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชน การสร้างสรรค์ลวดลายสื่อถึงวิถีชีวิตที่ต้องการให้คนเข้าใจสิ่งแวดล้อมและเรื่องที่ดำรง เช่น ลายนาถ ลายดอกแก้ว ลายเกร็ดเต่า ลายดอกหมาก ลายพุ่มนายศรี เป็นต้น

ผ้าพื้นบ้านแท้ จึงเกี่ยวโยงไปถึงสรรพสิ่งที่จะนำพาวิถีชีวิตให้ดำเนินไปได้ด้วยดี เป็นเสมือนคลังความรู้ที่หลากหลายและมั่งคั่งของประเทศที่สืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดตอน อาจจะร่อยหรอและปรับเปลี่ยนไปบ้าง เพราะคำนิยมในการพึ่งตนเองของสังคมเปลี่ยนไป แต่คุณค่าของผ้าพื้นบ้านยังเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่จริง ใช้ได้จริง ส่งผลดีต่อสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ผ้าพื้นบ้านแท้ๆ จึงเป็นสิ่งที่มีความค่า ต้องศึกษากันว่าต้องทำให้เกิดความชัดเจน จึงจะก่อประโยชน์กับชุมชนและสังคมอย่างแท้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม (ภาคอีสาน) ได้ตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของผ้าพื้นบ้านต่อสังคมดังกล่าวแล้ว จึงได้เริ่มรวบรวมภูมิปัญญาผ้าทอ

พื้นบ้าน ร่วมกับองค์กรชาวบ้านที่ได้ฟื้นฟูวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านอย่างจริงจังและต่อเนื่องมา ๑๕ ปีแล้ว เพื่อนำมาเป็นฐานคิดในการกำหนดมาตรฐาน ทำให้เกิดความชัดเจนในคุณค่า ซึ่งจะทำให้บุคคลและองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้รับรู้อย่างเข้าใจชัดเจนในคุณค่าความเป็นผ้าพื้นบ้าน ไม่สับสน สามารถจำแนกแยกแยะลักษณะพิเศษที่หาไม่ได้จากผ้าประเภทอื่นๆ ในท้องตลาด วิธีการกำหนดมาตรฐานใช้กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มผู้ผลิต ผู้สนับสนุน ผู้ขาย และผู้ใช้ผ้า มาร่วมกันกำหนดเพื่อให้ได้เกณฑ์มาตรฐานที่เอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน ขณะนี้โครงการได้ดำเนินการมาถึงระยะสุดท้าย และได้เกณฑ์มาตรฐานจากผลการศึกษาวิจัยตามขั้นตอนของโครงการแล้ว จึงเห็นสมควรจัดประชุมเพื่อแสดงผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว

● วัตถุประสงค์

๑. เพื่อรายงานผลการศึกษาวิจัยเรื่อง มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม ต่อบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยตรง
๒. เพื่อประสานความร่วมมือ นำไปสู่แนวทางการปฏิบัติจริงต่อการสืบสานผ้าทอพื้นบ้านในแต่ละถิ่น

● รูปแบบและเนื้อหาการสัมมนา

๑. นำเสนอนิทรรศการผลการวิจัย อันประกอบด้วย กระบวนการทอผ้าพื้นบ้านย้อนสี่ธรรมชาต วิถีชีวิตชาวบ้านอีสาน กิจกรรมโครงการ และผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านแท้ๆ ตามมาตรฐาน
๒. นำเสนอมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม
๓. กลุ่มย่อย ระดมบทบาทหน้าที่ของบุคคลและองค์กร ที่จะทำให้มีการเคลื่อนตัวของผ้าพื้นบ้านไปในทิศทางที่ชัดเจน

● เวลาและสถานที่

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕

ณ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร อาคาร ๒ ชั้น ๒ ห้องประชุม ๒๑๕-๒๑๖

● ผู้เข้าร่วมสัมมนา จาก ๘ องค์กร รวมประมาณ ๘๐ คน

๑. ผู้ผลิตในพื้นที่เป้าหมาย ๔ กลุ่ม กลุ่มละ ๓ คน จากภาคอีสาน
๒. ผู้ผลิตในเครือข่ายภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๒ คน
๓. องค์กรเอกชน
๔. ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน
๕. เครือข่ายผู้บริโภค

๖. สถาบันวิชาการ
๗. องค์กรส่งเสริมจากภาครัฐ
๘. สื่อมวลชนด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

- ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้รับความเห็นเพิ่มเติมเสริมผลงานวิจัยให้ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- ได้ประสานความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนของทุกองค์กรให้บูรณาการในการปฏิบัติจริง เพื่อสืบสานวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านให้ดำรงคุณค่าได้เต็มภาคภูมิ

- ผู้รับผิดชอบโครงการ

ประไพ ทองเชิญ	นักวิจัย มุทนิธิสายใยแผ่นดิน
สมยศ สุภาพรเหมินทร์	ที่ปรึกษาโครงการ
สันติพงศ์ ธรรมธำรง	ที่ปรึกษาโครงการ

.....

กำหนดการสัมมนา

เรื่อง มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

ณ. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร อาคาร ๒ ชั้น ๒ ห้อง ๒๑๕ - ๒๑๖

วันศุกร์ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕

๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐ น. ลงทะเบียน รับเอกสาร

๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น. ชมนิทรรศการ “เสน่ห์ผ้าพื้นบ้าน”

๑๐.๐๐ - ๑๐.๐๕ น. กล่าวรายงานการสัมมนา

โดย เลขานุการคณะกรรมการเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน

๑๐.๐๕ - ๑๐.๑๕ น. กล่าวต้อนรับโดย ประธานกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสภาผู้แทนราษฎรและ ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).

๑๐.๑๕ - ๑๐.๔๕ น. กล่าวนำ “คุณค่าและความสำคัญของผ้าพื้นบ้าน”

โดย ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ประธานมูลนิธิสลายใยแผ่นดิน

๑๐.๔๕ - ๑๑.๐๐ น. พัก ดื่มน้ำสมุนไพร

๑๑.๐๐ - ๑๒.๓๐ น. นำเสนอภาพรวมของโครงการวิจัย และเกณฑ์มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน

โดย คุณประไพ ทองเชิญ นักวิจัย และ คุณสมยศ สุภาพรหมินทร์ ที่ปรึกษาโครงการ ดำเนินรายการโดย คุณสุนทรี เช่งกิ่ง ประธานกรรมการ กป.อพช.ภาคอีสาน

๑๒.๓๐ - ๑๓.๓๐ น. พักกลางวัน

๑๓.๓๐ - ๑๔.๓๐ น. กลุ่มย่อย ๖ กลุ่ม : หาบทสรุปการนำเกณฑ์มาตรฐานผ้าพื้นบ้านไปใช้ประโยชน์

องค์กรส่งเสริมภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มผู้ประกอบการ

กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้ผลิต

ประเด็นร่วม : บทบาทขององค์กรและภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ จะผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวของผ้าพื้นบ้านที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างไร

๑๔.๓๐ - ๑๕.๔๕ น. เสนอแนวทางของแต่ละกลุ่ม ต่อที่ประชุมใหญ่และอภิปรายทั่วไป

ดำเนินรายการโดย คุณสุนทรี เช่งกิ่ง

๑๕.๐๐ - ๑๖.๓๐ น. สรุปภาพรวมการสัมมนา โดย คุณสันติพงศ์ ธรรมธำรง ที่ปรึกษาโครงการและปิดการสัมมนาโดย ผศ.พัชริน ดำรงกิตติกุล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๓. คุณค่าและความสำคัญของผ้าพื้นบ้าน

โดย ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ประธานมูลนิธิสายใยแผ่นดิน

วันนี้ เป็นโอกาสที่ตัวแทนจากหลายกลุ่มหลายพื้นที่จะได้มาคุยกันถึง เรื่องที่มีสาระสำคัญ ซึ่งไม่ค่อยได้คุยกันบ่อยนัก คือ เรื่องผ้าพื้นบ้านและสืบทอดมรดก เนื่องจากผ้าสืบทอดที่เราใช้กันในปัจจุบันเป็นที่พอใจตอบสนองความต้องการของเรามาตลอด แต่สิ่งที่สืบทอดให้คำตอบไม่ได้คือ ปัญหาสุขภาพและความจำเป็น

เรื่องผ้าพื้นบ้านสืบทอดมรดก เป็นเรื่องของชีวิต ความจำเป็น คือ เครื่องนุ่งห่ม เป็นปัจจัย ๔ ซึ่งคนขาดไม่ได้ ซึ่งมันจะบอกถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง เมืองไทยเรามีคุณสมบัติพิเศษอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือเป็นพื้นที่ที่สามารถปลูกพืชได้เกือบทุกชนิด เรามีเส้นใยอยู่ในป่ามากมาย มีไม้ไผ่ฝ้ายและป่าน คนโบราณรู้จักเอาเปลือกไม้มาแช่น้ำแล้วทုပ်เป็นแผ่น ล้างให้เกลี้ยงใช้นุ่งห่มได้เลยโดยตรง แต่เนื่องจากมีจำกัดคงไม่พอสำหรับวันนี้

วันนี้ เราอาจจะเห็นความสำคัญของผ้าพื้นบ้านเป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งเราคิดว่ามันจำเป็นด้วยกัน แต่ทว่ามันเป็น ความจำเป็นที่อยู่บนความต้องการ เป็นความอยาก คือ ขาดไปก็ไม่ถึงกับเดือดร้อนนัก แต่ความจำเป็นที่เป็นเรื่องของชีวิต ถ้าขาดไปแล้วเดือดร้อนสูญเสีย ขณะนี้ เราได้พัฒนามาถึงขั้นสืบทอดแล้ว แต่เครื่องนุ่งห่มมันเป็นอารยะไมใช่แค่สืบทอด เมื่อคนส่วนใหญ่พอใจแค่สืบทอด จึงทำให้เครื่องนุ่งห่มเป็นแค่ความต้องการมากกว่าความจำเป็น และในการแข่งขัน ความต้องการจะชนะความจำเป็นตลอดเวลา เพราะความต้องการมันเกิดกับคนส่วนใหญ่ กว้างขวาง ทำให้เกิดสิ่งที่พ่อค้าต้องการนำไปสู่การตลาดได้อย่างรวดเร็ว แฝงความจำเป็นไว้ลึกๆ แต่เอาความต้องการเป็นตัวนำ สิ่งที่ปรากฏโดยทั่วไปก็คือ ผ้าสืบทอดเต็มไปหมด ผ้าพื้นบ้านสืบทอดมรดกเกือบสูญหายไป

ความต้องการ มีการตอบสนองใหม่ๆ มากกว่า ทำให้คนเกิดการพัฒนาแบบหยุดตามความจำเป็น ซึ่งมีผลกระทบทำให้ความสามารถของบุคคลลดลงไปเรื่อยๆ ยกตัวอย่างเช่น แต่ก่อน แม่ทอผ้าให้ลูกใช้ พ่อต้องปลูกฝ้าย เรามีฝ้ายตั้งหลายพันธุ์มีสีสวยงาม แต่วันนี้หาพันธุ์เหล่านั้นไม่ได้แล้ว มีแต่ฝ้ายบีที (BT) และเรามีเสื้อผ้าเส้นเหลือการบริโภค ทำให้เราหยุดการทอผ้าตามความจำเป็น พึ่งตลาดง่ายกว่าทำเอง

สังคมวันนี้พัฒนาด้วยการแข่งขัน เรามีอุตสาหกรรมสิ่งทอมากมาย ทำให้มีรูปแบบสีเส้นเสื้อผ้าเกินความต้องการ ด้วยกระบวนการผลิตที่เป็นอันตราย ทำให้เรามีปัญหาโดยไม่รู้ตัว เราจะเห็นว่ามีคนเป็นโรคผิวหนังจากการใช้เสื้อผ้าสมัยใหม่มากกว่าเดิม เพราะสีเคมีหรือเส้นใยจากสัตว์เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเจริญเติบโตของเชื้อโรคได้อย่างรวดเร็ว

ย้อนไปสมัยพุทธกาล พระสงฆ์ไทยจะใช้ผ้าบังสุกุล หมายถึง ผ้าที่ห่อพันซากศพ ซึ่งอาจจะมีเชื้อโรคไม่รู้กี่ชนิด เมื่อนำมาซักให้สะอาดแล้วนำไป ย้อมฝาด จากแก่นขนุน หรือแก่นแกล้งก็สามารถนำมานุ่งห่มได้และจะไม่เกิดปัญหากับสุขภาพผิวหนัง เรื่องนี้สามารถยืนยันได้ คือ คนที่จะบวชในพุทธศาสนาจะถูกถามก่อนบวชว่า ท่านเป็นโรคผิวหนังหรือไม่ ถ้าไม่เป็นจึงสามารถบวชได้ และห่มผ้าย้อมฝาดจะไม่ปรากฏ

ว่าเป็นโรคผิวหนังอีกเลย นั่นหมายความว่า เสื้อผ้าเก่าเมื่อนำไปข้อมฝาดจากเปลือกไม้แล้ว จะไม่เกิดปัญหาต่อสุขภาพอีกต่อไป

เนื่องด้วยความสุข หรือเรื่องความสบายที่จำเป็นต่อสุขภาพ ทำให้คนสมัยก่อนมีการเผื่อ มีการเตรียม มีการพัฒนา มีการทำตลอดเวลา เพื่อให้สามารถอยู่ได้ พึ่งตนเองได้ ด้วยเหตุผลผ้าข้อมสีธรรมชาติมีคุณสมบัติพิเศษตรงนี้ และยังเป็นผ้าฝ้ายซับเหงื่อได้ดี และถ้าใช้น้ำยาสักผ้าที่มาจากน้ำค้างธรรมชาติ ก็ยิ่งทำให้เกิดการฆ่าเชื้อแบคทีเรียได้ค่อนข้างดี ฉะนั้น คุณค่าของผ้าพื้นบ้านจึงอยู่ที่เรื่องสุขภาพ และที่สำคัญกว่านั้น คือ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณค่าของความเป็นคนของผู้ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง .

ในระยะ ๔๐ - ๕๐ ปีที่ผ่านมา เราได้สูญเสียความต่อเนื่องของการพัฒนาความสามารถของคน เมื่อเราพูดถึงค่านิยมและความต้องการ เราเอาตลาดเป็นตัวตั้ง แต่ตลาดนั้นไม่ใช่ของแน่นอน มันขึ้นๆ ลงๆ อยู่ ที่การปลูกกระแสความต้องการของคน เมื่อขายไม่ออกก็เกิดวิกฤติ เราก็พบวิกฤติอยู่เป็นระยะๆ จริงอยู่เรื่องตลาดเราปฏิเสธไม่ได้ แต่มันไม่ใช่ตัวตั้งใหญ่

เรื่องสำคัญ คือ เรื่องคุณค่า และการพัฒนาความสามารถของคน เนื้อหาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวคน โดยเฉพาะผ้าพื้นบ้านเรามีภูมิปัญญาอยู่ทั้ง ๔ ภาค ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน ช่วยกันทบทวนตัวภูมิปัญญาที่เรา มีอยู่ ซึ่งบ่งบอกเอกลักษณ์ของแต่ละภาค ซึ่งมีความแตกต่างทั้งภูมิอากาศ วัฒนธรรม ความเชื่อ ความหมายของลวดลาย เป็นคุณค่าที่ไม่มีในอุตสาหกรรม ดังนั้น เราจะใช้การตลาดทำให้คนเข้าใจคุณค่าผ้าพื้นบ้านได้หรือไม่ เพราะว่าเราพัฒนาคุณค่า ไม่ได้พัฒนาให้เกิดความต้องการเท่านั้น ทำให้ผ้าพื้นบ้านเป็นเรื่องของความจำเป็นของชีวิตที่คนทั่วไปต้องใช้ด้วยความรู้สึกว่าได้แล้วมีความสุขและทำให้ชีวิตดีขึ้น ปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจะเบาบางลง

ในเรื่องของลวดลายผ้าพื้นบ้านก็เป็นเรื่องใหญ่ ถ้าเราจะให้ความสำคัญต่อเนื่องหา เพราะหมายถึงการสื่อสารกันระหว่างภูมิภาคซึ่งจะมีความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หรือสภาพอาชีพ วิถีชีวิตที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น ลวดลายของภาคอีสานนิยมทำลายตารางสี่เหลี่ยม เป็นการบ่งบอกถึงผืนนา วัฒนธรรมลุ่มน้ำ มีน้ำท่วมขัง ทำนาได้ มีการพัฒนาภูมิปัญญาการทำนา มีการสื่อสารกันระหว่างคนในพื้นที่ถึงวิธีการทำนาหากิน

ผ้าพื้นบ้านสีธรรมชาติ โดยแท้จริง จึงเป็นความพยายามของผู้คนที่บอกเรื่องราวต่อกัน งานในวันนี้จะทำให้สังคมได้รับรู้ถึงคุณค่าเหล่านั้น มิใช่มองแค่เป็นผ้าผืนหนึ่งที่มีลวดลายถูกใจหรือไม่ถูกใจเท่านั้น ถือเป็นโอกาสนี้ขอบคุณทุกฝ่ายครับที่ได้มาร่วมงานในวันนี้ สวัสดีครับ

๔. นำเสนอสไลด์ ผ้าทอพื้นบ้านในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

โดย คุณสมยศ สุภาพรเหมินทร์ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

เมื่อกล่าวถึงผ้าทอพื้นบ้าน หลายๆ คนอาจจะนึกถึงเพียงผ้าผืนหนึ่งที่ทอโดยชาวบ้านในชนบทหรือต่างจังหวัด

บรรดาผ้าเหล่านี้ได้บ่งบอกความเป็นพื้นบ้านอะไรแก่เราบ้าง หรือผ้าที่เราเห็นว่าสวยและครอบครองอยู่ ณ วันนี้ เป็นผืนผ้าที่ทำให้เรารู้สึกภาคภูมิใจ อย่างไรบ้าง

ผ้าพื้นบ้าน เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชนบท เป็นวิถีทำอยู่ทำกินของชาวเกษตรกรผู้สร้างสรรคงานฝีมือหัตถกรรมอันเลิศ รวมทั้งเป็นผู้สืบทอดคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของบรรพชนให้ปรากฏว่า ผ้าทอพื้นบ้านที่ใช้กันมาอย่างยาวนาน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขกันมาหลายชั่วอายุคน มีเรื่องราวที่พาทำอยู่ทำกินกันมา ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมแต่ละแห่ง แต่ละถิ่น ดังนี้

เส้นใยธรรมชาติ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญประการแรกสุดที่ก่อให้เกิดผืนผ้า เส้นใยธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นฝ้าย ไหม ปอ ป่าน ลินิน ล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตจากเกษตรกรรมที่ไม่ใช่การเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีการปลูกร่วมผสมผสานกับพืชอื่น เช่น ชุมชนบ้านโคกภู อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร ปลูกฝ้ายร่วมกับพริก หรือชุมชนชาวปากะญอ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปลูกฝ้ายร่วมกับข้าว ปลูกดัญชี่เคมีและชาฆ่าแมลง แต่ละท้องถิ่นมีสายพันธุ์พืชที่แตกต่างกันไป ความต่างเช่นนี้ทำให้มีคุณภาพผ้าที่เห็นได้หลากหลายลักษณะ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศหนาวมีต้นฝ้าย ปลูกตามหัวไร่ปลายนา ได้ผ้าฝ้ายหนาแข็งแรง เนื้อนุ่ม ชุมชนที่มีสภาพภูมิอากาศร้อน มีสวนหม่อนอยู่ใกล้บ้าน เพราะเก็บง่ายและสะดวกเมื่อต้องนำมาให้ตัวไหม เหลือง ที่เลี้ยงอยู่ในบ้าน มีความรู้เก็บรักษาไข่ไหมโดยตนเอง

สีย้อมธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ควบคู่กันมากับเส้นใยธรรมชาติ โดยเฉพาะสีดั้งเดิม แม่สี ๓ สี เหลือง เข หรือแก่นขนุน แดง ครั่ง น้ำเงินครามหรือฮ่อม สีธรรมชาติเป็นสิ่งบ่งบอก ความเป็นชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่มชน อย่างชัดเจน ชาวไทดำ ภูไท หรือลาวโซ่ง หรือชาวไทญ้อ ชาวโซ้ย นุ่งผ้าครามที่ย้อมจากต้นคราม ย้อมหลายครั้ง จนเป็นสีน้ำเงินเข้มที่เรียกว่าสีหม่อนนิล ชาวกูยหรือกวย หรือชาวไทเขมรในเขตอีสานใต้ใช้สีหลักเพียง ๒ สี คือ เหลือง แดง ไม่ว่าจะอยู่บนผ้าชิ้นหรือผ้าขาวม้า และยังชำนาญในการย้อมผ้าไหมดำ จากผลมะเกลือ สำหรับเป็นผ้าสไบห่มไปวัด หรือนุ่งห่มเกี่ยวข้าว ในช่วง ๒๐ ปี ที่ผ่านมามีการรื้อฟื้นองค์ความรู้การย้อมสีธรรมชาติจากพืชอื่นๆ อีกมากมาย แต่ละถิ่นมีสีพิเศษเฉพาะบ่งบอกที่มาที่ไปของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นชาวชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช มีความชำนาญการย้อมสีชมพูจากใบมังคุด สีสวยเหมือนเปลือกเนื้อในของมังคุด ชาวบ้านกลุ่มแพพรหม จังหวัดขอนแก่น มีความชำนาญในการย้อมสีเขียว จากการนำฝ้ายชุบน้ำมะเกลือ และนำไปต้มย้อมกับเปลือกเพกาหรือใบมะม่วง สีธรรมชาติสามารถบอกได้ว่า เป็นคนที่ไหน ขณะที่สีเคมีบอกความเป็นมาของชาวบ้านไม่ได้ เหล่านี้ถือว่าการนำวัสดุธรรมชาติรอบตัว นำมาจัดการใช้สอยให้สอดคล้องกับวิถีทำกิน

เครื่องมือพื้นบ้าน ผ่านมือคนทำหลายขั้นตอน นับพันนับหมื่นครั้งใช้เพียงเครื่องมือที่มีโครงสร้างอย่างง่าย เพียงไม่กี่ชิ้น แต่สร้างลวดลายที่ซับซ้อน บนผืนผ้าได้อย่างสวยงามอัศจรรย์ เครื่องมือทอผ้าล้วน

ทำมาจากวัตถุดิบที่หาได้ภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นไม้ไผ่ หวาย หรือเศษไม้ ที่เหลือใช้จากการสร้างบ้านเรือน เมื่อทำเองได้ก็ย่อมซ่อมแซมได้เอง และเหมาะสมกับสรีระของช่างทอผ้าแต่ละคน

ฝีมือ เครื่องมือพื้นบ้านเป็นเพียงตัวช่วยให้ช่างทอพื้นบ้านได้ ถ่ายทอดความคิด ออกมาเท่านั้น หัวใจที่ละเอียดอ่อน ฝีมือที่ชำนาญต่างหาก คือ ต้นกำเนิดผลงาน ที่ใครหลายคนอยากเป็นเจ้าของ การทำวัตถุดิบเอง ไม่ว่าจะเป็นเส้นใยหรือย้อมสีธรรมชาติ สามารถแสดงฝีมือให้ปรากฏได้ ผ้าทอที่สวยงามต้องใส่ใจความเป็นมาของวัตถุดิบ จะเป็นฝ้าย เส้นเล็ก หนา บาง เพื่อมุ่งประโยชน์ใช้สอย อย่างไรก็ย่อมได้ ทำได้ สุดฝีมือ ซึ่งตรงข้ามกับเครื่องจักร ไม่มีใครพูดว่า ชุดเครื่องจักร เครื่องจักรไม่สามารถแสดงฝีมือออกมาชัดเจนได้ ผ้าทอผืนหนึ่งในชุมชน หากใครเห็นก็รู้ว่าเป็นฝีมือของใคร ของสวยที่สุดต้องทำด้วยมือ ด้วยความปรารถนา จึงต้องทำด้วยคนที่มีความตั้งใจ

เรื่องราวบนผืนผ้า เรื่องราวคือเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เฉพาะตัว หมายถึงความเป็นตัวของตัวเอง ความมีศักดิ์ศรี คือของจริง ไม่ปลอม อยู่ที่คนแท้ๆ ไม่ใช่วัตถุภายนอก ผ้าผืนหนึ่งบรรจุเรื่องราวไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นลวดลาย สีเส้น เส้นใย สามารถบอกคนที่สวมใส่ได้ว่า มาจากชุมชนไหน กลุ่มใด เทคนิคการทอเฉพาะถิ่น ก่อเกิดความงามของแต่ละกลุ่มชน ลวดลายต่างๆ สีเส้นบนผืนผ้าล้วนเกิดจาก แรงบันดาลใจรอบตัว เช่น ลายดอกแก้ว ลายนาครห้วยซ้อง ลายนาครพินมหา นอกจากนี้ ผ้าทอพื้นบ้านทอขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายในการรับใช้ประโยชน์ทั้งในฐานะเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ และคติความเชื่อประเพณี เช่น ผ้าครามฝ้ายใส่ทำนา ผ้าไหมมัดหมี่ไหมห้าสีไปวัดทำบุญ ยังมีผ้าบุญเวส ผ้ากราบพระ ผ้าห่อคัมภีร์ และหมอนจิต

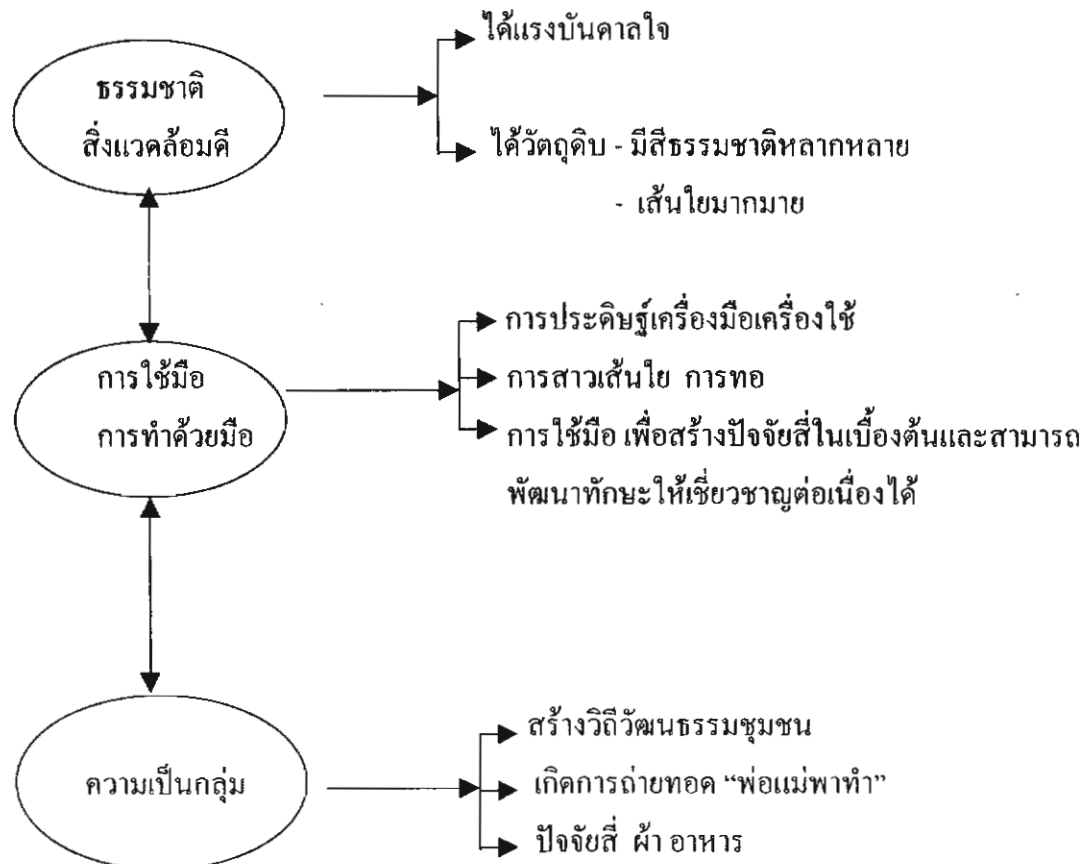
กลุ่มชน การอยู่ร่วมกันในชุมชน ย่อมหมายถึงว่าการ ทำกิจทั้งปวง โดยเฉพาะปัจจัยสี่ให้เต็มสมบูรณ์ อยู่ดีมีสุข สามารถสร้างสรรค์ความเป็นเฉพาะถิ่นของชุมชน ก่อเกิดวัฒนธรรม ที่มีการสืบทอด ทำคุณค่าที่แท้จริงให้ปรากฏ ผ้าทอผืนหนึ่งหรือองค์ความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการย้อมสีธรรมชาติ การปลูกคราม การปั่นเส้นฝ้าย การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นสติปัญญาของบรรพชน ที่สามารถ ถ่ายทอด องค์ความรู้ต่างๆ ที่สั่งสมมานับพันปี จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้อย่างไม่ขาดสาย ก่อเกิดชุมชนได้ถาวร

สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เมื่อสิ่งแวดล้อมดี สุขภาพก็ย่อมดีตาม การใช้ วัตถุดิบที่ธรรมชาติให้มา หรือผลิตขึ้นมาเองโดยกระบวนการผลิตแนวทางเกษตรกรรมอินทรีย์ หรือเกษตรกรรมธรรมชาติ ย่อมจะเห็นชัดเจนว่า อยู่ดีมีสุข กินอิ่ม นอนหลับ และพึ่งพาตนเองได้ เช่น การปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้าน การเลี้ยงไหมพันธุ์พื้นบ้านไทย ย่อมช่วยรักษาสุขภาพแวดล้อมได้ดี ไม่ต้องพึ่งยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี การใช้สิริธรรมชาติ สืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น ส่วนประกอบที่มาจากธรรมชาติไม่จะเป็นน้ำค้าง ขี้เถ้า น้ำปูนกินหมาก ล้วนไม่มีสารโลหะหนักตกค้าง อยู่ในดิน ในน้ำ ย่อมมีความปลอดภัยต่อสุขภาพ ทั้งต่อผู้ผลิต คือ ช่างทอผ้า และผู้ใช้ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภค หรือ คนภายในชุมชน

๕. นำเสนอ ความสำคัญของมาตรฐาน ๗ ประการ

โดย นางสาวประไพ ทองเชิญ นักวิจัย

มาตรฐาน ๗ ประการมีองค์ประกอบหัวใจหลักอยู่ ๓ ด้านที่เชื่อมโยงกันและสร้างให้เกิดวัฒนธรรมพื้นบ้านคือ

- **ความเป็นกลุ่ม** หมายถึง ความเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ สร้างให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการทำอยู่ทำกินแบบพึ่งพาตนเอง วิถีแห่งปัจจัยสี่ มีพัฒนาการทำให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของ ผ้า อาหาร ยา ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
- **ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมดี** หมายถึง การมีวัตถุดิบที่นำมาใช้และสภาวะอากาศ ดิน น้ำ แสง กลมกลืนกับสภาพภูมิศาสตร์เฉพาะถิ่น
- **มือ การทำด้วยมือ** เป็นทักษะที่เพิ่มพูนขึ้นทุกขณะ เมื่อวิद्यุติและคุณวุฒิพัฒนาไป ความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นจะเชี่ยวชาญและแม่นยำได้ดังใจ ซึ่งทำให้ปรากฏเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปพื้นบ้าน คือชิ้นงานทั้งงดงาม และใช้งานสนองวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงและเหมาะสม

๖. สรุปผลกลุ่มย่อย

๖.๑ กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน ๑๓ ราย

นำเสนอโดย คุณณัฐหทัย จันทนารุ่งภักดิ์ ร้านภูมิไท รีเวอร์ซิตี้ กรุงเทพมหานคร

- เกณฑ์มาตรฐาน ๗ ประการ ที่โครงการวิจัยนำเสนอ ซึ่งจะมีส่วนเชื่อมโยงประโยชน์ต่อร้านค้า เกณฑ์จะเป็นตัวบอกว่า ผ้าเพื่อสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและได้มาตรฐานอย่างไร
- การมีเกณฑ์มาตรฐานจะทำให้มูลค่า คุณค่าผ้าสูงขึ้น เพราะผ้ามีเรื่องราว และวัฒนธรรมเฉพาะตัว จากแหล่งแท้ เป็นธรรมชาติ ทำมือ เป็นจุดขายที่ร้านค้าสามารถนำไปอธิบายกับลูกค้าได้
- บทบาทของร้านค้าที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการเคลื่อนตัวของผ้าพื้นบ้าน
 ๑. สร้างความมั่นใจ โดยการอธิบายหรือประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าทราบข้อมูลการผลิตพื้นบ้านเป็นงานเชิงวัฒนธรรม
 ๒. พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะกับวิถีของผู้ใช้
 ๓. ร่วมสร้างตลาดรองรับการผลิตตามเกณฑ์มาตรฐานโดยให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ ทำต่อเนื่อง สร้างโอกาสการพัฒนาใหม่ๆ
- ข้อเสนอแนะและข้อเสนอนะ
 ๑. ควรมีการรับรองโดยการนำมาตรฐานไปสร้างแบรนด์ “ผ้าเพื่อสิ่งแวดล้อม” เพื่อสร้างการยอมรับโดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ
 ๒. ในประเด็นผ้าฝ้าย จะตรวจสอบได้อย่างไรว่าแบบใด ทำมือแท้ๆ แบบใดปลอด GMO ควรผ่านการตรวจสอบ มีหลักฐานชัดเจน

๖.๒ กลุ่มผู้บริโภค จำนวน ๑๗ ราย

โดย อาจารย์จุไรรัตน์ จันทารัง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยบทบาท คือ การสนับสนุนคนไทย และชุมชน ให้รายได้ถึงมือชาวบ้าน

อยากเห็นการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน

- ข้อเสนอแนะและข้อเสนอนะ
 ๑. ควรเพิ่มข้อมูลเชิงคุณค่า เช่นความต่างของผ้าทอมือผ้าทอเครื่อง ความต่างสีเคมี สีธรรมชาติ ผู้ผลิตและแหล่งผลิต ข้อมูลการดูแลรักษาผ้าให้แก่ผู้บริโภค
 ๒. ผ้าพื้นบ้านที่ถูกใจนั้นหายาก คือเป็นผ้าที่ไม่หนาไม่บางเกินไป สีสม่ำเสมอเข้ม ไม่กระด้างกระด่าง หรือเหมาะเฉพาะทำผ้าถุง

๖.๓ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) จำนวน ๑๗ ราย

นำเสนอโดย คุณจิราวัฒน์ ดิยะจามร เครือข่ายหม่อนไหม ขอนแก่น

- ความเห็นในเชิงกระบวนการพัฒนาผ้าทอ ดังนี้

ประมวลภาพการผลิตผ้าในปัจจุบันมี ๔ กลุ่มใหญ่

๑. กลุ่มอุตสาหกรรมผ้าทอตามกระแส

๒. กลุ่มอุตสาหกรรมผ้าทอทางเลือก

๓. กลุ่มทอผ้าตามกระแส

๔. กลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน

ทั้ง ๔ ระบบ ต้องอาศัยวัตถุดิบร่วม ๒ อย่าง คือ เส้นไหมเหลือง และเส้นฝ้าย มีข้อสังเกตว่า กลุ่ม ๑ และ ๓ ส่วนใหญ่ใช้เส้นไหมลักลอบ (หนีภาษี) จากเวียดนามและจีน ซึ่ง ๒ กลุ่มนี้มีส่วนแบ่งการตลาดสูงกว่ากลุ่ม ๒ และ กลุ่ม ๔ และในกลุ่มที่ ๓ จำนวนมากเลือกใช้ไหมลักลอบด้วย เพราะราคาถูกกว่าไหมพื้นบ้าน (ไหมลักลอบกิโลกรัมละ ๖๕๐ บาท ไหมเหลือง กิโลกรัมละ ๘๐๐ บาท) ทำให้กลุ่มผู้เลี้ยงไหมเหลืองไม่สามารถอยู่รอดได้ คนเลี้ยงไหมลดจำนวนลง ตลาดในประเทศมีเส้นใยหนีภาษีแต่ติดป้าย Made in Thailand ในขณะที่ตลาดต่างประเทศมีคู่แข่งจากจีน เวียดนาม และอินเดีย

- ข้อเสนอเพื่อพัฒนาทั้งระบบ

๑. องค์กรพัฒนาเอกชนต้องเร่งพัฒนากลุ่มทอผ้าพื้นบ้านไม่เพียงเพื่อกลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน แต่เพื่อรักษากลุ่มผู้ผลิตวัตถุดิบ เช่น กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หรือปลูกฝ้ายพื้นบ้านด้วย
๒. สร้างความตระหนักให้กลุ่มผู้ผลิตมีทิศทางการพัฒนาเพื่อสร้างความสมดุลทั้งระบบ ทั้งการสร้างรายได้ และรักษาวิถีชีวิต
๓. เสริมความเข้มแข็งทางการตลาดให้ผ้าทอพื้นบ้านเผยแพร่เรื่องเกณฑ์มาตรฐาน เชื่อมโยงผู้บริโภค คือ องค์กรภาครัฐ
๔. รัฐควรสนับสนุนองค์กรส่งเสริมการทอผ้าพื้นบ้าน ให้เป็นองค์กรกลางที่ทำงานครบวงจรเต็มเวลา

๖.๔ กลุ่มองค์กรภาครัฐ จำนวน ๒๐ ราย

นำเสนอโดย คุณสิทธิชัย สมานชาติ

- บทบาทของหน่วยงานรัฐที่จะช่วยผลักดันผ้าพื้นบ้าน

๑. ขกย่องบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นในการทอผ้าของแต่ละท้องถิ่น
๒. จัดระบบข้อมูลภูมิปัญญาที่กระทรวงศึกษาธิการจะบูรณาการสู่ระบบการศึกษา
ระดับมัธยมส่งเสริมเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น
ระดับอุดมศึกษาควรมีการวิจัยเชิงลึก

๓. จัดอบรมสัมมนาระดมความคิด ถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทอผ้าพื้นบ้าน โดยการหาผู้รู้จากส่วนกลาง และผู้รู้ในชุมชนมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน สร้างธรรมาภิบาล การรวมกลุ่ม
๔. ในเรื่องลิขสิทธิ์ทางภูมิปัญญา ซึ่งทางรัฐยังขาดข้อมูลทุกด้าน ทั้งประวัติลวดลายผ้า ควรเปิดโอกาสให้ศิลปินพื้นบ้านได้เข้าถึงสิทธิ
๕. การส่งเสริมเผยแพร่วิชาการที่เป็นภูมิปัญญาในรายละเอียดเชิงลึกนั้น มิได้ขึ้นตรงต่อเขตการปกครอง แต่เป็นความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม เรียนรู้ร่วมกัน สามารถทำได้ สืบทอดได้

๖.๕ กลุ่มนักวิชาการ จำนวน ๑๖ ราย

นำเสนอโดย อาจารย์สมพงษ์ ทิมแจ่มใส

- ความเห็นต่อมาตรฐาน ๗ ประการ
 ๑. กติกาว่าอีดีอัค ถ้าไม่มีการรักษาลวดลายและภูมิปัญญาให้สืบทอดแล้วจะเหลืออะไร
 ๒. เพิ่มเกณฑ์มาตรฐาน ความเป็นชุมชน เส้นใยปลอดจีเอ็มโอ เทคโนโลยีทั้งดั้งเดิมและประยุกต์บนฐานภูมิปัญญา
 ๓. การกำหนดนิยามศัพท์ระวังจะเป็นข้อจำกัด
 ๔. เกณฑ์ที่เสนอมาจากกลุ่มผู้ผลิตเป็นด้านหลัก ขาดจากกลุ่มผู้บริโภค
 ๕. ข้อควรระวังให้รอบคอบ เพราะศึกษาเฉพาะพื้นที่อาจจะตัดโอกาสบางกลุ่มบางพื้นที่
 ๖. เห็นด้วยในเกณฑ์ แต่การจะประกาศควรเป็นการเริ่มเฉพาะกลุ่มผ้าทอพื้นบ้านก่อน
- ข้อเสนอแนะ
 ๑. ควรมีการส่งเสริมกลุ่มอนุรักษ์เพื่อการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม เช่น ครามภาคใต้ มีพันธุ์เอื้อยใช้ตัดสะดือ
 ๒. มุมมองทิศทางทัศนคติของแต่ละท้องถิ่นที่ชัดเจน เช่นกรณี น่านลอกลายคูบัวมาทำราคาตัวเอง หรือสร้างลวดลายใหม่ เช่นกรณีลายเชียงแสน ลายจวนตานีที่กำลังสูญหาย
 ๓. ควรมีการพัฒนาบุคลากรเรื่องสิ่งทอ
 ๔. สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผ้าไทย ในหมู่คนไทย ไม่ให้นำไปใช้ผิดๆ หรือตัดบางส่วนของผืนผ้ามาใช้ไม่ครบส่วน
 ๕. การประยุกต์ผ้าเพื่อความอยู่รอดและรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้ด้วย ไม่ทำลายเอกลักษณ์ท้องถิ่น
 ๖. มีสถาบันครบวงจรทั้งฐานข้อมูล บริการออกแบบ การตลาด แต่ระวังอย่าเป็นเชิงอำนาจ

๖.๖ กลุ่มองค์กรชาวบ้าน จำนวน ๒๐ ราย

นำเสนอโดย คุณสมภาร จันทรแดง กลุ่มพรรณไม้

มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยการใช้ภาษาท้องถิ่นอย่างสนุกสนาน และสามารถตกลงกันได้ โดยมีข้อสรุปดังนี้

๑. เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด กลุ่มชาวบ้านสามารถทำได้ เพราะเป็นสิ่งที่ทำอยู่แล้ว และทำกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่
๒. ควรเชื่อมเครือข่ายของกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในวงจรผ้าพื้นบ้าน เช่น กลุ่มปลูกฝ้าย กลุ่มปลูกหม่อน เลี้ยงไหม กลุ่มทอผ้า กลุ่มแปรรูป
๓. การรับรองมาตรฐาน ให้แต่ละกลุ่มรักษามาตรฐานและรับรองมาตรฐานของตนเอง มีความซื่อสัตย์ตามวัฒนธรรมชาวบ้าน รักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มสืบสานภูมิปัญญาต่อไป ไม่ลอกเลียนแบบกัน แต่ร่วมกันประยุกต์ประสานเป็นเครือข่ายทั้งประเทศ

๗. สรุปภาพรวมสัมมนา

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พัทธิน ดำรงกิตติกุล และคุณสันติพงศ์ ธรรมธำรง

คุณค่าะวันออกความจริงเป็นที่ปรากฏชัด ได้รับการยอมรับกว้างขวางแล้ว ในคุณประโยชน์ที่จะมีกับวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งแวดล้อมแล้ว ตั้งแต่เรื่องยาพื้นบ้าน การแพทย์พื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน ยังเหลือผ้าทอพื้นบ้านที่เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญ ที่จำเป็นต้องนำมาบูรณาการให้ส่งผลดีกับชีวิตและสังคม

๑. ในเชิงโครงสร้างควรมีความต่อเนื่อง ๒ เรื่อง คือ

- หน่วยงานตรวจสอบรับรองมาตรฐาน
- หน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนแบบครบวงจร

๒. ในเชิงเนื้อหา

- การสร้างตราสัญลักษณ์
- ฐานข้อมูลภูมิปัญญา
- การขยายผลเรื่องภูมิปัญญาผ้าพื้นบ้าน สู่นโยบายผ่านระบบการศึกษา
- การศึกษาแบบครบวงจร

๓. ในด้านมาตรการ

- รัฐควรส่งเสริมผ่านองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านนี้อยู่แล้ว เช่น สมาคมไทยคราฟท์ สหกรณ์กรีนเนท จำกัด สหกรณ์เลมอนฟาร์ม จำกัด ผ่าน พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน
- การส่งเสริมกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ครบวงจร

การสัมมนาเรื่อง “การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน เพื่อสิ่งแวดล้อม”

จัดโดยคณะอนุกรรมการเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย

คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาผู้แทนราษฎร

ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ณ ห้องประชุม ๒๑๓-๒๑๖ อาคารรัฐสภา ๒

๑. จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา ๑๔๒ คน (จากการลงทะเบียนตอนเช้า)

กลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนา	จำนวนผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย(คน)	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม(คน)
ผู้ทอผ้า	๒๐	๓
ผู้จำหน่าย	๑๓	๓
ผู้บริโภค	๑๗	๖
องค์กรพัฒนาเอกชน	๑๗	๖
นักวิชาการ	๑๖	๓
หน่วยงานรัฐ	๒๐	๑๐
รวมทั้งหมด	๑๐๓	๓๑

๒. ความเห็นต่อสาระเกณฑ์มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน

เกณฑ์มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ
๑. ใช้เส้นใยธรรมชาติ	รณรงค์ให้ใช้เส้นใยธรรมชาติ ส่งเสริมการปลูกและปรับปรุงพันธุ์(ปัจจุบันขาดแคลนเส้นใยธรรมชาติ)และระบุในผลิตภัณฑ์ว่ามาจากเส้นใยอะไรบ้าง
๒. ย้อมสีธรรมชาติ	รณรงค์ให้ใช้สีย้อมธรรมชาติ เผยแพร่ให้ความรู้ ค้นหาวิธีการไม่ให้สีตก
๓. ทอด้วยกี่พื้นบ้าน ใช้เครื่องมือพื้นบ้าน	เสนอผ้าพื้นเมืองคือการทอมือ ควรอนุรักษ์ไว้แต่ต้องพัฒนา อาจใช้วัสดุอื่นทำเครื่องทอได้ไม่จำเป็นต้องเป็นไม้ ควรวิจัยพัฒนาเครื่องมือ ส่วนผู้ทอผ้ามีความเห็นว่า การทอมือช้า ไม่ทันความต้องการ มีต้นทุนสูง
๔. ทำด้วยฝีมือ มีการพัฒนาฝีมือ	จะเอาอะไรมาวัด มาทดสอบในเกณฑ์นี้ ควรใช้เทคนิคสมัยใหม่ด้วย ผู้ทอผ้าชาวสุพรรณบุรีเห็นว่า การทอด้วยมือช้า เนื้อผ้าหยาบ ไม่สวย
๕. ผืนผ้าบอกเรื่องราว ลักษณะเฉพาะถิ่น	ควรพัฒนาออกแบบลวดลายให้แปลกใหม่ ไม่ควรลอกเลียนแบบกัน
๖. การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม	เพิ่มเกณฑ์เรื่องความเป็นเครือข่าย เพื่อให้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ
๗. กระบวนการผลิตไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ปลอดภัยต่อผู้ผลิต และผู้บริโภค	เกณฑ์นี้มีความเป็นไปได้น้อย เพราะบางชุมชนที่ทอผ้าไม่มีที่ปลูกต้นไม้ ควรให้การอบรมวิธีการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

- ควรจัดทำตราสัญลักษณ์ ผ้าทอพื้นบ้าน
- “เกณฑ์มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม” ควรเป็นมาตรฐานของกลุ่มเฉพาะไม่ควรครอบคลุมถึงระดับชาติ เพราะผู้ผลิตกลุ่มอื่นไม่สามารถทำได้
- ควรจัดสัมมนาและนิทรรศการผ้าทอพื้นบ้านอย่างค่อเนื่อง เพื่อเสริมความเข้มแข็งของการผลิต และการตลาดของผ้าทอพื้นบ้าน
- ประสานงานกับฝ่ายวิชาการ พัฒนาคุณภาพเส้นใย และสีย้อมธรรมชาติ

สรุปข้อเสนอคณะกรรมการเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อดำเนินการ

มีมาตรการส่งเสริมการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านอย่างครบวงจร โดยมีสาระดังนี้

- มีคณะกรรมการประสานงานหน่วยงานสนับสนุนผ้าทอพื้นบ้าน
- มีคณะกรรมการรับรองมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน และมีตราสัญลักษณ์
- มีสถาบันส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน โดยมีบทบาทคือ
 - รวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้าน
 - ประสานงานการสร้างความรู้ครบวงจร และเผยแพร่ความรู้

หมายเหตุ การพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านครบวงจร มีประเด็นสำคัญดังนี้

วัตถุดิบเส้นใยธรรมชาติ การปรับปรุงพันธุ์ การปลูกที่ปลอดสารพิษ กระบวนการย้อมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การพึ่งตนเองในการพัฒนาเครื่องมือทอผ้า การออกแบบ การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารการเงิน การจัดการธุรกิจชุมชน และการตลาด

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ : ประไพ ทองเชิญ เกิด ๑๓ เมษายน ๒๕๐๖
- ภูมิลำเนา : บ้านหัวถนน ต.ชะมวง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง
ครอบครัวชาวนา
- การศึกษา :
 - ปริญญาตรี รัฐศาสตร์ (ศบ.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี ๒๕๒๗
 - บัณฑิตอาสาสมัคร บอ. รุ่น ๒๐ ปี ๒๕๒๙
สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประสบการณ์
- ๒๕๓๐ - ๒๕๓๙
 - เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาการทอผ้าพื้นเมือง สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม
 - พัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมือง
 - พัฒนาธุรกิจชุมชนผ้าทอพื้นบ้านเยื่อมสิริธรรมชาติ
 - พัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน และประสานเครือข่าย
แรงงานนอกระบบภาคอีสาน
- ๒๕๔๐ - ๒๕๔๒
 - คณะทำงานประมวลสถานภาพ วิสัยทัศน์ กลยุทธ์
การวิจัยและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านไทย ปี ๒๕๔๔ - ๒๕๔๖
 - ผู้ช่วยวิจัย การพัฒนาตลาดผ้าทอเพื่อสิ่งแวดล้อม ปี ๒๕๔๒ - ๒๕๔๓
- ๒๕๔๔ - ๒๕๔๖
 - นักวิจัยเชิงปฏิบัติการ "การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม"
ปี ๒๕๔๔ - ๒๕๔๖
- ปัจจุบัน
 - ที่ปรึกษาโครงการผ้าทอเพื่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน
สหกรณ์เลมอนฟาร์มพัฒนา จำกัด
 - ที่ปรึกษางานผ้าพื้นบ้าน ของกลุ่มชนพื้นบ้าน ประมาณ ๒๐ กลุ่ม
ทั่วประเทศ

คู่มือปฏิบัติการ

กระบวนการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐาน

และ

กระบวนการรับรองมาตรฐานกระบวนการผลิต

ผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

โดย นางสาวประไพ ทองเชิญ

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พฤศจิกายน ๒๕๔๖

มีอะไรในเล่ม

- เกริ่นนำ (เจตนารมณ์)
โดย ผศ.พัชริน ดำรงกิตติกุล
- ที่มา – ที่ไป
การสร้างมาตรฐานผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม
 - ความสับสน ผ้าพื้นบ้าน ผ้าโรงงาน ?
 - ผ้าพื้นบ้าน ต่างจากผ้าโรงงานตรงไหน ?
- ๗ มาตรฐานแสดงความเป็นผ้าพื้นบ้าน
- ๕ เกณฑ์มาตรฐานกระบวนการผลิตเพื่อสิ่งแวดล้อม
- ๓ แนวทางการรับรองมาตรฐาน ผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม
 - กลุ่มรับรองตนเอง
 - รับรองผ่านร้านผ้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
 - รับรองผ่านองค์กรกลาง
- ฝากบทเรียน
 - กระบวนการสร้างมาตรฐานผ้าพื้นบ้านของชุมชน
 - เทคนิควิธีปฏิบัติกับชุมชน

เกริ่นนำ

ผ้าทอพื้นบ้านเป็นงานสร้างสรรค์จากผู้ทอพื้นบ้าน ดังนั้นเกณฑ์มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านจะกำหนดจากหน่วยงานภายนอกฝ่ายเดียวไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน จากทุกฝ่าย ได้แก่ กลุ่มผู้ทอผ้า กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มร้านค้า กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ส่งเสริม

ในกระบวนการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อให้กลุ่มผู้ทอสามารถปฏิบัติได้นั้น มิใช่กำหนดจากความรู้ตามเอกสารตำรา แต่จำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเงื่อนไขที่ปฏิบัติได้ และปัจจัยเงื่อนไขที่ปฏิบัติไม่ได้ และสร้างความรู้ในภาคปฏิบัติจริง

เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดร่วมกันนั้น ได้ครอบคลุมทุกมิติรอบด้าน ทั้งนี้เพื่อสร้างความยั่งยืนในกระบวนการผลิต และการตลาดผ้าทอพื้นบ้าน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค

คู่มือปฏิบัติการกระบวนการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐาน และกระบวนการรับรองมาตรฐานกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม จึงเขียนขึ้นมาเพื่อนำไปให้ผู้ผลิตกลุ่มอื่นที่สนใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ นักวิจัยจึงได้ถอดแนวคิดในกระบวนการปฏิบัติงาน และวิธีการทำงานกับกลุ่มผู้ผลิตออกมาเป็นเอกสาร ซึ่งอาจจะต้องอาศัยนักส่งเสริมหรือนักวิชาการในท้องถิ่นไปเป็นที่เลี้ยงในระยะเริ่มต้น

หากคู่มือนี้ใช้ได้ผลประการใด หรือผู้นำไปปฏิบัติพบข้อเสนอนะเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงคู่มือนี้ โปรดแนะนำไปที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค เพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป

พัชริน ดำรงกิตติกุล

ผู้ประสานงานวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ที่มา – ที่ไป

ในการสร้างมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

- ความสับสน ผ้าทอพื้นบ้าน ผ้าโรงงาน : เพราะไม่จำแนกให้ชัดเจนก่อน

“ราคาแพง ลดหน่อยได้ไหม”

“ดูแลรักช้ายาก ผ้าไหมหาช่างตัดยาก ไม่สะดวกใช้”

นี่คือ ทศนะของผู้บริโภคทั่วไปหรือคนรุ่นใหม่ต่อผ้าพื้นบ้าน อันเกิดจากอุปาทานที่เทียบเคียงกับความเคยชินในการบริโภคความสะดวก จากอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่ซื้อขายขายคล่องตามกลยุทธ์ด้านราคา (ลด แลก แจก แถม) ทั้งในระดับห้างสรรพสินค้า จนถึงหน้าสำนักงานทั่วไป

“๑ เดือนทอให้ ๑๐๐ ผืน ให้สีและลวดลายสม่ำเสมอเหมือนกันหมดได้มั๊ย”

คือความต้องการของผู้ขายผ้าทอมือ เพราะในการขายส่ง ต้องการความเหมือนเชิงปริมาณ

“ครามแท้มั๊ย สีธรรมชาติแท้มั๊ย” คือความสงสัยของของกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่มีผ้าทอเลียนแบบทั้งลวดลายผ้าพื้นบ้านและย้อมสีเคมีคล้ายสีธรรมชาติออกสู่ตลาดมากมาย ตามกระแสสินค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

“จะพัฒนาผ้าพื้นบ้านให้มีมาตรฐานสามารถส่งออกได้อย่างไร”

“ชาวบ้านมีปัญหการออกแบบลวดลายและรูปแบบไม่ทันสมัย”

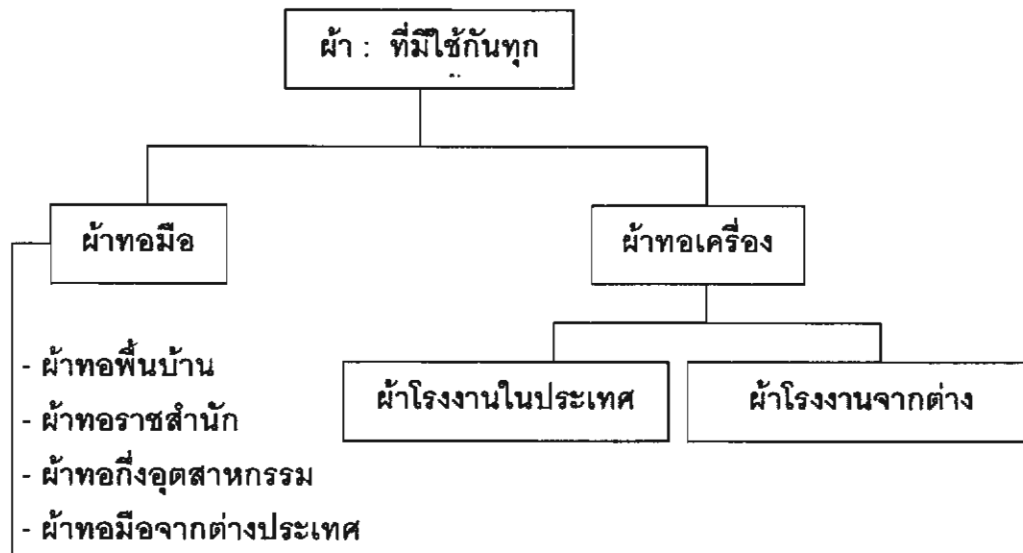
“ชาวบ้านต้องแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าให้หลากหลาย ตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย”

นี่คือ วิธีคิดและทิศทางการส่งเสริมที่เดินตามแนวทางเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี เป็นตัวตั้งของบุคคลและองค์กรจากภายนอก ที่เข้าไปสัมพันธ์ในเรื่องการพัฒนาผ้าพื้นบ้าน ด้วยช่องว่างระหว่างสังคมเมืองกับชนบท จึงเป็นธรรมดาที่พบว่า บางบุคคล บางหน่วยงานของผู้มีบทบาทในงานพัฒนา ไม่รู้จักก็ทอผ้า ไม่เคยรู้จักเส้นไหม เส้นฝ้ายพื้นบ้าน ไม่มีความรู้ความเข้าใจต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชน การพัฒนากลุ่มทอผ้าส่วนใหญ่จึงทำได้แค่การพัฒนาารูปแบบ เช่นการสร้างโรงเรียนให้กลุ่มทอผ้า แปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นของแนวประดับตกแต่ง ให้เงินกู้ซื้อเส้นใยสังเคราะห์จากโรงงานเพื่อความสะดวกเป็นต้น หากปัญหายังวนเวียนไปมาอยู่ที่เดิม คือ ไม่มีตลาด ชาวบ้านมีหนี้สิน ออกแบบไม่ตรงความต้องการตลาด มีสติดอกจากการแปรรูป ตามวงจรที่มีขึ้นมีลงของธุรกิจของอุตสาหกรรมสิ่งทอโดยทั่วไป

ที่กล่าวมาข้างต้นคือตัวอย่างความสับสนทั้งในส่วนของผู้บริโภค ผู้ขาย และผู้ส่งเสริมการพัฒนาผ้าพื้นบ้าน ด้วยมุมมองจากผ้าโรงงานเป็นกระแสรูปแบบที่ใหญ่กว่าครอบงำเนื้อหาศักยภาพผ้าพื้นบ้านของสังคมปัจจุบันเกือบหมดสิ้น คำถามคือ จะสร้างความชัดเจนของความเป็นผ้าพื้นบ้านขึ้นในสังคมใหม่ได้อย่างไร ?

- ผ้าพื้นบ้านต่างจากผ้าโรงงานตรงไหน : น้อยคนจะรับรู้อย่างเข้าใจ

เพื่อสร้างความชัดเจนในเบื้องต้น จะขอจำแนกแยกแยะให้เห็นภาพรวมและประเภทผ้าที่มีใช้กันอย่างล้นเหลือในสังคมปัจจุบัน ตามแผนภูมิและตารางต่อไปนี้

ประเด็น	ผ้าพื้นบ้าน	ผ้ากึ่งอุตสาหกรรม	ผ้าทอโรงงาน
นิยามและความหมาย	คือผ้าที่ชนพื้นบ้านทอขึ้นมาใช้เอง ตามวิถีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มตน มีลวดลายสีเส้นและรายละเอียด เป็นของตัวเองอย่างอิสระ สามารถบอกได้ถึงเรื่องราวของถิ่นหรือที่เรียกว่าเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	คือผ้าที่ทอให้มีลวดลายและรูปแบบคล้ายผ้าพื้นบ้านแต่ไม่สามารถบอกเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ได้ว่าเป็นผ้าท้องถิ่นไหน	คือผ้าที่เน้นปริมาณในการทอ มีเนื้อผ้าและลวดลายเหมือนกันเป็นม้วนละร้อยพันเมตร
เป้าหมายการผลิต	ตอบสนองความจำเป็นในการใช้งานจริงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม - ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น ผ้าโสร่ง ผ้าห่มใช้ประจำวัน - ผ้าสไบ ผ้าโจงกระเบน ผ้าขิด ใช้ในงานประเพณีบวช งานแต่ง - ผ้านุ่ง ผ้ากราบพระ ใช้ในทางศาสนา	ตอบสนองความต้องการของตลาด ตามกระแสแฟชั่น เสื้อผ้าสำเร็จรูปที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบให้มีความล้ำสมัย ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา	ตอบสนองการแข่งขันเชิงธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
กระบวนการผลิต	- อาศัยวัตถุดิบ เส้นใย และสีย้อมตามธรรมชาติตามฤดูกาล สอด	- อาศัยเส้นใยสังเคราะห์และสีย้อมเคมี	- ใช้เครื่องจักรนำเข้าจากต่างประเทศมากทำการผลิต

คล้องกับภูมิศาสตร์เฉพาะถิ่น - ใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยมือให้ตอบสนองใช้งานที่เหมาะสม ดังเช่น - ภูมิปัญญาการสาวไหม ของผ้าไหมย้อมครั้ง ย้อมมะเกลือของชาวไทยเขมรอีสานใต้ - ภูมิปัญญาการเขียนเทียนบนผ้าไหม้าง (Hemp) ย้อมฮ่อมของชาวม้งทางเหนือ - ใช้ทรัพยากรอย่างเกื้อหนุนต่อสิ่งแวดล้อม ไม่เคยปรากฏว่ามีของเสียที่มีผลต่อกระทบสิ่งแวดล้อม	จากโรงงานอุตสาหกรรม - อาศัยเทคนิคการทอมือของช่างทอพื้นบ้าน แต่ให้ทอตามแบบที่กำหนดให้ - ลวดลายเหมือนกันครวละ - มาก ๆ - เริ่มมีของเสียจากการการผลิต เช่นน้ำเสียจากการย้อมโดยใช้โซดาแอส และสีเคมี	- มีกากของเสียจากกระบวนการผลิตที่สร้างมลพิษทางเสียง คว้น น้ำส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาก เช่น น้ำเสียจากอุตสาหกรรมฟอกย้อม
--	--	--

๗. มาตรฐาน แสดงความเป็นผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

เพราะผ้าทอพื้นบ้านต่างจากผ้าโรงงานโดยสิ้นเชิง ผ้าพื้นบ้าน ๑ ผืน คือการใช้ฝีมืออันละเอียดอ่อนและจินตนาการอิสระของช่างทอผ้า ๑ คน และยังเชื่อมโยงอย่างแน่นแฟ้นกับวิถีวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติรอบตัว

การกำหนดมาตรฐานผ้าพื้นบ้าน จึงมิใช่เพียงการกำหนดทางกายภาพ กว้าง ยาว หนา บาง ตามแนวมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม ที่ต้องชั่ง ตวง วัด ชัดเจนเนื่องจากมีการจ้างผลิตหลายคน หลายแห่ง ซึ่งต้องผลิตตอบสนองความเหมือนเชิงปริมาณ

มาตรฐานผ้าพื้นบ้าน จึงหมายถึง การบ่งชี้คุณสมบัติและลักษณะ "ของดีของสวย" ซึ่งมีมาแล้วแต่ดั้งเดิมและยังมีสืบเนื่องไม่ขาดตอน ให้ปรากฏขึ้นใหม่ในสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจน เป็นมาตรฐานที่สามารถดูแลรักษาคุณภาพที่เป็นไปเพื่อสิ่งแวดล้อม และดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เมื่อได้กำหนดลงไปชัดเจนว่า ผ้าทอพื้นบ้านคืออะไรแล้ว จะทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน เอื้อประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ผู้ผลิตก็จะได้ใช้เกณฑ์นี้เป็นทิศทางในการกำหนดกรอบงานของกลุ่มตน ผู้บริโภคและผู้จำหน่าย ได้รู้ว่าผ้าชิ้นใดเป็นผ้าพื้นบ้านไหนส่งผลดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างไร ในวันนี้และวันหน้า บุคคลและองค์กรจากภายนอกจะสามารถเชื่อมโยงบทบาทของตนให้สอดคล้องกับความเป็นผ้าพื้นบ้านได้อย่างส่งผลให้มีการพัฒนาศักยภาพและการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมผ้าพื้นบ้านได้อย่างถูกต้องทิศทาง

๑. มาตรฐานการใช้เส้นใยธรรมชาติ

หลักการและเจตนารมณ์

- โหม ผ้าย โยม่วง(Hemp) ปอ ป่าน ล้วนเป็นผลผลิตจากเกษตรผสมผสานในวิถีของชุมชนแต่ละถิ่น ซึ่งมีสายพันธุ์เฉพาะที่แตกต่างกันไป การปลูกผ้าย พริก หวานครามร่วมกับข้าวในเขตอีสานเหนือช่วยให้ระบบนิเวศสมดุล สมบูรณ์ไม่ต้องใช้ปุ๋ย ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลง
- การสาวเส้นไหม การเข็นฝ้ายที่บ้านจะทำให้มีเส้นด้ายหลายขนาดตามความต้องการมาสร้าง ความหลากหลายเนื้อผ้า (Texture) ภูมิปัญญาชั้นตอนนี้จะช่วยสร้างงานได้กว้างขวางในชุมชน และเป็นขั้นตอนที่ไม่มีของเหลือที่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เป็นทิศทางการพึ่งตนเองในเรื่องวัตถุดิบหลักของงานพื้นบ้าน

๒. มาตรฐานการใช้สีธรรมชาติ

หลักการและเจตนารมณ์

- สีธรรมชาติเป็นสิ่งที่ควบคู่กับเส้นใยธรรมชาติมาช้านาน และจะเปล่งศักยภาพชัดเจนสมบูรณ์บนเส้นใย ชาติเท่านั้น (ย้อมเส้นใยสังเคราะห์ไม่ติด)
- สีธรรมชาติเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่มชนอย่างชัดเจน เช่น
 - สีน้ำเงิน บนโยม่วง (Hemp) ย้อมฮ่อม ของชาวม้ง
 - สีแดงครั้ง ดำมะเกลือ เหลืองเข บนไหม ของชาวไทเขมรอีสานใต้
 - สีน้ำเงิน จากคราม บนฝ้ายพื้นบ้าน ของชาวไทยอีสาน สกลนคร
 - สีแดง จากใบมังคุดสด บนผ้าฝ้ายมัดย้อม ของชาวจังหวัด นครศรีธรรมราช
- ผู้ผลิตที่เข้าใจหลักการย้อมสีธรรมชาติจะสามารถควบคุมคุณภาพและพัฒนาการสร้างสรรค์สีธรรมชาติ มิอย่างไม่มีขีดจำกัด รวมทั้งมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องพืชพรรณ และการจัดการนำวัสดุธรรมชาติรอบตัวมาใช้ เกื้อหนุนต่อธรรมชาติอย่างแท้จริง
- ลดการนำเข้าสีสังเคราะห์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อคนและสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นระยะยาว

๓. มาตรฐานการทอด้วยกี่พื้นบ้านและใช้เครื่องมือที่พัฒนาเป็นเครื่องทุ่นแรงแบบพื้นบ้าน

หลักการและเจตนารมณ์

- เครื่องมือพื้นบ้านตามภูมิปัญญาดั้งเดิม มีโครงสร้างง่าย ๆ จากไม้ไผ่ หวายเศษไม้ไม่กี่ชิ้น แต่สร้างลวด ได้สลับซับซ้อนงดงาม อีกทั้งใช้งานได้ยาวนาน
- การพัฒนาเป็นเครื่องทุ่นแรงแบบพื้นบ้าน โดยชาวบ้านทำให้สามารถดูแลซ่อมแซมได้เองและเหมาะสมกับ ของช่างแต่ละคน

๔. ทำด้วยฝีมือมีพัฒนาการของฝีมือ

หลักการและเจตนารมย์

- ช่างทอพื้นบ้านสามารถใช้ศักยภาพในการทำมือและสร้างสรรค์งานได้ไม่จำกัดอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว
- การใช้มือในกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่การสาวไหม ขึ้นฝ้าย การย้อม เทคนิคการทอ จะหมายถึง “ทักษะฝีมือ” ที่มีพัฒนาการเพิ่มพูนขึ้นทุกขณะตามประสบการณ์ เกิดความเชี่ยวชาญแม่นยำ และจะปรากฏเป็นลักษณะพิเศษถึงขั้น “ศิลปินพื้นบ้าน” คือสร้างชิ้นงานที่มีความงดงาม สนองการใช้งานได้อย่างแท้จริง

๕. ผืนผ้าบอกเรื่องราวและมีลักษณะเฉพาะถิ่น

หลักการและเจตนารมย์

- เรื่องราว คือ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวตามความเชื่อดั้งเดิม หรือเรื่องประยุคตีขึ้นใหม่ จะทำให้ผู้ทอทำขึ้นมาโดยมีจุดหมายในการใช้ประโยชน์และมีความภาคภูมิใจในการสร้างขึ้น
- ผู้ขาย ผู้ใช้ สามารถบอกได้อย่างภูมิใจว่าเป็นผ้าจากชุมชนไหน กลุ่มใดเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมลักษณะเกื้อกูลกัน ผ้าลักษณะเฉพาะถิ่นจะสัมพันธ์กับวัตถุดิบเฉพาะถิ่นและประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ทำผ่านประเด็นของการเลียนแบบ หรือการแข่งขันในเชิงการขายได้

๖. มีความเป็นกลุ่มผู้ผลิต

หลักการและเจตนารมย์

- การถ่ายทอดองค์ความรู้ตามภูมิปัญญาที่สั่งสมมาเป็นพัน ๆ ปี จะเป็นไปได้ยากถ้าหากไม่มีกระบวนการหรือความเป็นกลุ่มชุมชนที่อยู่ร่วมกันสร้างสรรค์ความเป็นเฉพาะถิ่น สืบสานวัฒนธรรม
- ความเป็นกลุ่มผู้ผลิตก่อให้เกิดการเรียนรู้และพาให้เกิดการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน รวมทั้งการผลประโยชน์อย่างเหมาะสม

๗. กระบวนการผลิตมีความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

หลักการและเจตนารมย์

- ๕ เกณฑ์มาตรฐานกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นบ้าน ๒ ระดับคือ ทิศทาง แนวทางในการปฏิบัติการ เพื่อให้ถึงซึ่งชุมชนที่อยู่ดีมีสุข กินอิ่ม นอนหลับเพราะมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง

* ดูรายละเอียด ๕ เกณฑ์มาตรฐานหน้าต่อไป

เกณฑ์มาตรฐานกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม ๒ ระดับ

มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม ระดับที่ ๑	มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม ระดับที่ ๒
๑. เกณฑ์เรื่อง เส้นใยธรรมชาติ ๑.๑ กรณีเส้นใยฝ้าย ให้ใช้เส้นใยฝ้ายปั่นมือ (ฝ้ายที่ปลอดสารพิษเท่านั้น) ๑.๒ กรณีเส้นใยไหม ให้ใช้เส้นใยไหมพันธุ์พื้นบ้าน (ไหมเหลือ) ที่สาวมือเท่านั้น	๑. เกณฑ์เรื่อง เส้นใยธรรมชาติ ๑.๑ กรณีเส้นใยฝ้าย อนุโลมให้ใช้เส้นใยฝ้ายที่ปั่นจากโรงงาน และเป็นฝ้าย 100% ที่ไม่ผ่านการฟอกขาว ๑.๒ กรณีเส้นใยไหมอนุโลมให้ใช้เส้นใยไหมพันธุ์พื้นบ้าน (ไหมเหลือ) ที่สาวเส้นด้วยเครื่อง
๒. เกณฑ์เรื่อง การฟอกเส้นใยธรรมชาติ ๒.๑ การฟอกเส้นฝ้าย ให้แช่หรือต้มในน้ำสะอาด หรือน้ำด่างธรรมชาติจากขี้เถ้าไม้เท่านั้น ๒.๒ การฟอกเส้นไหม ให้ใช้น้ำด่างจากธรรมชาติ เท่านั้น	๒. เกณฑ์เรื่อง การฟอกเส้นใยธรรมชาติ ๒.๑ การฟอกเส้นฝ้าย อนุโลมให้ใช้ผงซักฟอก (Detergent) ในการแช่หรือต้มฟอกฝ้าย ๒.๒ ไม่อนุโลมให้ใช้ด่างเคมี หรือโซดาแอส (Soda Ash) ในการต้มฟอกเส้นไหม
๓. เกณฑ์เรื่อง สีย้อม ๓.๑ ให้ใช้สีย้อมธรรมชาติดั้งเดิม และสีย้อมธรรมชาติทั่วไปเท่านั้น ๓.๒ ให้ใช้ mordant จากธรรมชาติ ช่วยในการย้อมสี เช่น น้ำโคลน, น้ำด่าง, น้ำปูน และน้ำบาดาลเท่านั้น ๓.๓ ห้ามใช้สารเคมีกันสีก	๓. เกณฑ์เรื่อง สีย้อม ๓.๑ ให้ใช้สีย้อมธรรมชาติดั้งเดิม และสีย้อมธรรมชาติทั่วไป เท่านั้น ๓.๒ อนุโลมให้ใช้ mordant (Mordant) ทางเคมี ช่วยในการย้อมสี ๓.๓ ห้ามใช้สารเคมีกันสีก
๔. เกณฑ์เรื่อง เครื่องมืออุปกรณ์ ให้ใช้ที่พื้นบ้านและเครื่องมืออื่นๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นในท้องถิ่น โดยอาศัยเทคโนโลยีพื้นบ้าน	๔. เกณฑ์เรื่อง เครื่องมืออุปกรณ์ ให้ใช้ที่พื้นบ้าน และเครื่องมืออื่นๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นในท้องถิ่น โดยอาศัยเทคโนโลยีพื้นบ้าน
๕. เกณฑ์ เรื่อง การฟื้นฟูแหล่งวัตถุดิบ ๕.๑ สมาชิกทอผ้าพื้นบ้านทุกคน ต้องปลูกต้นไม้ที่ตนเองชอบ ใช้ในการย้อมผ้าทุกปี อย่างน้อยปีละ ๕ ต้น ๕.๒ สมาชิกทอผ้าพื้นบ้านทุกคน ต้องปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้าน เพื่อใช้ผลิตเส้นใยฝ้าย สำหรับใช้ในการทอผ้า ๕.๓ กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านทุกกลุ่ม ต้องปลูกพันธุ์ไม้ที่ใช้ในการย้อมสีธรรมชาติดั้งเดิม คือ มะเกลือ, ขนุน, เข, ประโหด, คราม, และฮ่อม รวมทั้งปลูกพุทรา, สะแก, พยุง และจำอา เพื่อปล่อยครั้งในแต่ละกลุ่มหมู่บ้านทุกปี	๕. เกณฑ์ เรื่อง การฟื้นฟูแหล่งวัตถุดิบ ๕.๑ สมาชิกทอผ้าพื้นบ้านทุกคน ต้องปลูกต้นไม้ที่ตนเองชอบใช้ในการย้อมผ้าทุกปี อย่างน้อยปีละ ๕ ต้น ๕.๒ สมาชิกทอผ้าพื้นบ้านทุกคน ต้องปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้าน เพื่อใช้ผลิตเส้นใยฝ้าย สำหรับใช้ในการทอผ้า ๕.๓ กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านทุกกลุ่ม ต้องปลูกพันธุ์ไม้ที่ใช้ในการย้อมสีธรรมชาติดั้งเดิม คือมะเกลือ, ขนุน, เข, ประโหด, คราม และฮ่อม รวมทั้งปลูกพุทรา, สะแก, พยุง และจำอา เพื่อปล่อยครั้งในแต่ละกลุ่มหมู่บ้านทุกปี

นิยามคำศัพท์

๑. เส้นใยธรรมชาติ เส้นใยที่ได้จากพืช เช่น ฝ้าย ป่าน ปอ และลินิน เส้นใยจากสัตว์ เช่น ขนสัตว์ หนอนไหม
๒. เส้นฝ้ายปั่นมือ (ฝ้ายเส้น) เส้นฝ้ายพันธุ์พื้นบ้าน ที่ผ่านกระบวนการ อีว ดีด เช็น ด้วยมือตามภูมิปัญญาดั้งเดิม
๓. เส้นไหมสาวมือด้วยมือ เส้นไหมพันธุ์พื้นบ้าน (ไหมเหลือง) ที่ผ่านกระบวนการสาวเส้นใยตามภูมิปัญญาดั้งเดิม ได้แก่ ไหมหีบ ไหมสาวเลย ไหมน้อย
๔. สีธรรมชาติดั้งเดิม การย้อมคราม การย้อมครั่ง การย้อมมะเกลือ การย้อมเข หรือแก่นขนุน ตามภูมิปัญญาดั้งเดิม
๕. สีธรรมชาติทั่วไป การย้อมสีจากเปลือกไม้ ใบไม้ทั่วไป โดยกรรมวิธีย้อมร้อนและต้องใช้สารกระตุ้น (มอร์แดนท์) ช่วยให้สีติดแน่นกับผ้าที่ย้อม
๖. มอร์แดนท์เคมี วัตถุธาตุที่ใช้ผสมสี เพื่อให้สีติดแน่นกับผ้าที่ย้อมส่วนใหญ่เป็นเกลือของโลหะจำพวกอลูมิเนียม เหล็ก ดีบุก โครเมียม ทองแดง
๗. มอร์แดนท์ธรรมชาติ สารประกอบจากน้ำหมักธรรมชาติ ที่ช่วยในการย้อมสีและบางครั้งให้สีเปลี่ยน เช่น น้ำด่าง น้ำโคลน น้ำบาดาล น้ำปูนใส
๘. น้ำด่างธรรมชาติ น้ำที่ได้จากน้ำละลายขี้เถ้าของพืชบางชนิด มีรสฝาด เค็ม ลื่นมือ
๙. ด่างเคมีฟอกไหม โซดาซักผ้า (Washing Soda) หรือ โซดาแอส (Soda Ash)
๑๐. เทคโนโลยีพื้นบ้าน เทคนิควิธีแบบพื้นบ้านในการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้
๑๑. กี่พื้นบ้าน กี่กระทบ ที่ใช้มือ เท้า มีฟืมพื้นไม้ เข่า (ตะกอก) และโครงกึ่งที่ทำจากไม้ และวัตถุดิบในท้องถิ่นหรือไม้ไผ่อย่างเรียบง่าย
๑๒. ฝีมือ คุณภาพชิ้นงานที่สร้างสรรค์ด้วยมือเป็นหลัก หรือความสามารถในเชิงช่าง มีความเชี่ยวชาญในการใช้มือ

๓ แนวทางการรับรองมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม

๑. กลุ่มรับรองตนเอง

ในแนวทางนี้มุ่งเน้นไปที่การสร้างจิตสำนึกของชุมชนเป็นหลัก ในการรักษาคุณภาพภายในและการดำรงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือการทอผ้าด้วยความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์และมีมือ

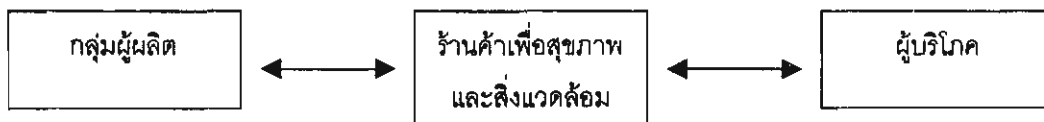
ผู้ทอ ผู้ใช้ ได้สัมพันธ์กันโดยตรงเป็นความสัมพันธ์ในมิติของการเกื้อหนุนทางสังคมระหว่างเมืองกับชนบทที่มากกว่าการขาย ต่อเนื่องไปสู่ความสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม

วิธีการรับรองและตรวจสอบ ใช้ป้ายสัญลักษณ์กลุ่ม ที่บรรจุเนื้อหาหลักตามข้อเท็จจริง ได้แก่ เส้นใยที่ใช้ สีที่ย้อม ผู้ทอ ประเภทผ้า การดูแลรักษาเป็นต้น

๒. รับรองผ่านร้านค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (Green shop)

ร้านค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ที่มีนโยบายและแนวทางปฏิบัติชัดเจนเป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะประกันคุณภาพตามมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อมได้

เนื่องจากร้านค้าต่างๆ ย่อมต้องการการสร้างภาพลักษณ์ทางการตลาด ของตนเอง ให้ผู้บริโภคจดจำ ซึ่งร้านค้าจะใช้ระบบออร์เดอร์ กับกลุ่มผู้ผลิต ให้ทอผ้าตามที่ต้องการ ดังตัวอย่าง สหกรณ์เลมอนฟาร์ม พัฒนาผ้าเช็ดตัวปลอดสารพิษ ร่วมกับกลุ่มพรรณไม้ จังหวัดร้อยเอ็ด คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าเช็ดตัวเฉพาะเลมอนฟาร์ม โดยที่ยังคงเนื้อหาภูมิปัญญาและรักษามาตรฐานผ้าพื้นบ้าน ๗ ประการตามนโยบายองค์กรที่เน้น สุขภาพ ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

หากเดินตามแนวทางการสร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านเฉพาะร้านจะหมายถึงระบบออร์เดอร์ ที่ส่งเสริมการพัฒนาฝีมือไม่ตัดตอนภูมิปัญญาเอื้อประโยชน์รวมทั้งชาวบ้าน ชาวเมือง และสิ่งแวดล้อมได้จริง

การรับรองตรวจสอบ โดยการพัฒนาเครือข่ายร้านค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ใช้ตราสัญลักษณ์เฉพาะแสดง ตรวจสอบกันเองในเครือข่าย และพัฒนาไปสู่ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ภาพลักษณ์ คุณค่า มาตรฐาน ของเครือข่ายร้านค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ให้ผู้บริโภคเดิน เข้าหาแต่ละร้านด้วยความมั่นใจในหลักการปฏิบัติของร้าน รวมทั้งได้ชื่นชมผ้าพื้นบ้านที่หลากหลาย มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละร้าน

๓. การรับรองผ่านองค์กร

เพื่อควมมีสถานภาพที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับ นำเชื่อถือในวงกว้างทุกระดับ รองรับการจัดจำหน่ายที่กว้างขึ้นคือ ระดับต่างประเทศ จำเป็นต้องมีองค์กรกลาง ทำหน้าที่ตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน และให้ตราสัญลักษณ์ซึ่งองค์กรกลางนี้ ควรมีองค์ประกอบของบุคคลต่อไปนี้

๑. ช่างฝีมือทอผ้าพื้นบ้าน
๒. ร้านค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
๓. ผู้บริโภคผ้าพื้นบ้าน
๔. ผู้เชี่ยวชาญผ้าพื้นบ้าน
๕. นักวิชาการจากภาครัฐ

● ฝากบทเรียน : กระบวนการสร้างมาตรฐานของชุมชน

เบื้องต้นเราคงต้องเปิดใจยอมรับความจริงที่ว่า ๔๐ - ๕๐ ปีที่ผ่านมา ทิศทางของการพัฒนาประเทศ มองข้ามความสำคัญและคุณค่าองค์ความรู้ท้องถิ่น และมีมุมมองว่า “ล้าสมัย”

ภูมิปัญญาผ้าพื้นบ้านดั้งเดิมในแต่ละภาค คือเรื่องราวของชีวิตที่มีความจำเป็นการทำเครื่องนุ่งห่มขึ้นใช้เอง ซึ่งบอกถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง แต่ศักยภาพของชาวบ้านในมิตินี้ถูกรองรับด้วยการพัฒนาที่เน้นเศรษฐกิจค่านิยมและความต้องการ(ที่ไม่สิ้นสุด) เอาตลาดเป็นตัวตั้ง ทำให้ประเทศได้สูญเสียความต่อเนื่องของการพัฒนาความสามารถของคนไป

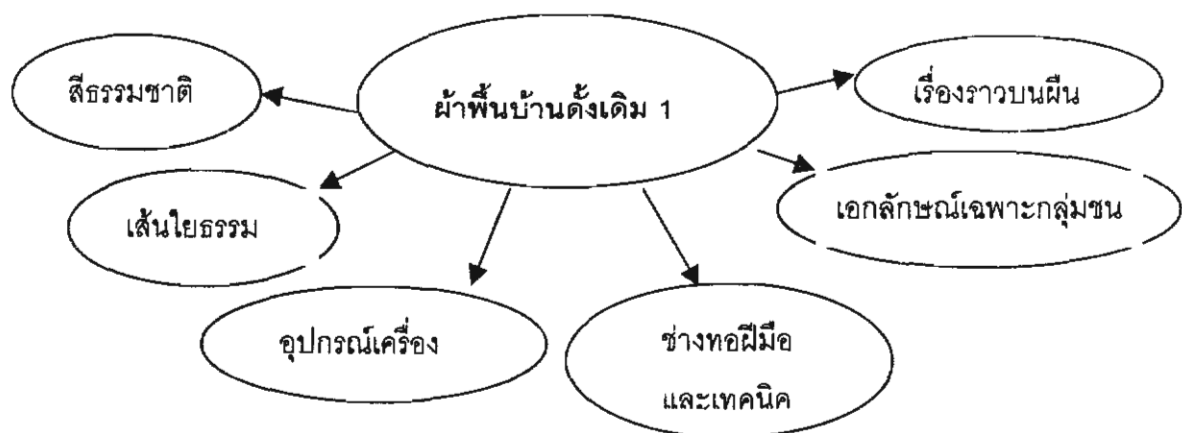
การกลับมาสนใจศึกษาวิจัยเรียนรู้ภูมิปัญญาผ้าพื้นบ้าน ด้วยเจตนามุ่งการขายภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักในวันนี้ วันที่ได้สูญเสียวิถีวัฒนธรรมผ้าพื้นบ้านไปเกือบหมดพร้อมๆ กับความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่ลดลงโดยส่วนใหญ่ไปแล้ว คงไม่ใช่เรื่องง่าย เพียงการดีใจจากมุมมองของคนต่างบริบท เพียงว่า “ผ้าชาวบ้านไม่มีคุณภาพมาตรฐานสากล” แล้วแก้ปัญหาโดยการทุ่มงบประมาณนับร้อยล้าน ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างรีบเร่ง และขาดกระบวนการที่นำไปปฏิบัติได้

ชาวบ้านผู้สืบทอดภูมิปัญญาตัวจริง เคยรู้จักทำแต่ “ของดีของสวย” ตามวิถีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ตนที่ “พ่อแม่พาทำ” โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติรอบตัว ไม่เข้าใจคำหุ่ มาตรฐาน หรือแสดนดาร์ดตามฝรั่งพาทำ โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ก็เกิดความสับสน สูญเสียความมั่นใจ ความภาคภูมิใจในฝีมือของตน ผู้ส่งเสริมนักวิจัยจากสถาบันวิชาการก็ไม่เคยรู้จักผ้าพื้นบ้าน ตามความเป็นจริงอย่างแจ่มชัด

ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า “ทำอย่างไรจะรู้จักผ้าพื้นบ้านตามความเป็นจริง ให้ชัดเจนรอบด้าน ก่อนการกำหนดมาตรฐาน เพื่อการขายต่อไป” จากประสบการณ์ของโครงการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม (ปี ๒๕๔๔ - ๒๕๔๕) และประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งเกาะติดเรื่องผ้าพื้นบ้านมากกว่า ๑๐ ปี ขอน้อมเสนอขั้นตอนกระบวนการสร้างมาตรฐานผ้าพื้นบ้านของชุมชนดังต่อไปนี้

๑. เริ่มต้นจากการค้นหาเนื้อหาเบื้องต้นหลัง รูปแบบ

เพราะภูมิปัญญาที่ขาดตอนไป และไม่เคยมีการประมวลเป็นเอกสารตามความจริงของภูมิปัญญาอย่างรอบด้าน ต้องอาศัยกระบวนการสืบค้นเนื้อหาภูมิปัญญาจากของจริง คือผ้าพื้นบ้านดั้งเดิม และผู้รู้ที่ยังเหลือในชุมชน

จากผ้าพื้นบ้าน 1 ผืน เราจะเห็นประเด็นหลักอยู่ ๖ ประเด็นคือองค์ความรู้ให้สืบค้นเรื่องราวได้มากมาย เพียงใช้วิธีตั้งคำถามง่ายๆ ตรงไปตรงมาเช่น ผ้าอะไร ใครทอ เทคนิคอะไร เกี่ยวข้องกับชีวิต วัฒนธรรมอย่างไรบ้าง ฯลฯ ตามเอาความจริงออกมาให้หมด

ไม่ใช่ ตั้งคำถามตามความชอบ ไม่ชอบ สวยไม่สวย ชี้ถูกชี้ผิด ผู้ศึกษาก็ได้เรียนรู้เนื้อหาคุณค่ามากมายอย่างชนิดที่คาดไม่ถึง

๒. กระบวนการทบทวนเนื้อหาและประมวลเชิงหลักการ

เพื่อให้การประมวลองค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความชัดเจนรอบด้าน จำเป็นต้องใช้กระบวนการทบทวนภูมิรู้จากหลายแหล่ง หลายคน โดยที่ยังไม่ต้องใช้มุมมองจากศาสตร์ใดมาจับมาวัดเสียก่อน เมื่อได้เห็นความเชื่อมโยงเป็นองค์รวมที่ชัดเจนแล้ว จึงค่อยนำศาสตร์ที่สอดคล้องมาช่วยอธิบายเป็นหลักการ ตัวอย่างเช่น

องค์ความรู้สี่ธรรมชาติ หลักการคือ การย้อมผ้าด้วยฝาดจากยางของเปลือกไม้ ใบไม้จากพืชพรรณรอบๆ ตัว "ฝาด" ทางวิทยาศาสตร์คือ แทนนิน (tannin) พืชที่มียางฝาดมากย้อมติดดี ทนทาน และการติดสีธรรมชาติยังสัมพันธ์กับคุณลักษณะเฉพาะตัวของเส้นใยธรรมชาติแต่ละชนิดอีกด้วย โหมดฝ้าย ดูดซับสีไม่เหมือนกัน การย้อมสีดำตามภูมิปัญญาดั้งเดิม มักจะจบกระบวนการด้วยการลงโคลน

การย้อมครั้งที่สุรินทร์ต้องใส่ส้มมะขาม การย้อมครั้งที่ลพบุรี อุดรติดดีต้องใช้ใบมะไฟ หลักการเหมือนกันคือ ใช้ความเปรี้ยว มากกว่านี้คือความเฉพาะถิ่นอันเป็นเสน่ห์ของเรื่องราวบนผืนผ้า

ไม่ใช่เพียงการสรุปประมวลว่า สีอะไร ได้จากต้นไม้อะไร เป็นสูตรสำเร็จจากชุมชนนี้ไปบอกชุมชนนั้น แล้วพยายามทำออกมาให้เหมือน ลองพิจารณาอย่างถ่องแท้ดูเถิดว่า ไซหรือไมไซทิศทางที่ควรจะเป็น หรือพัฒนาการที่จะไปให้ถึงเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ปรารถนา

๓. กระบวนการพัฒนาต่อยอด

เมื่อประมวลองค์ความรู้เชิงหลักการตามความเป็นจริงรอบด้าน จัดเป็นหมวดหมู่ และตามลำดับที่เชื่อมโยงกันแล้ว ผู้ศึกษาจะเข้าใจ ภูมิปัญญาผ้าพื้นบ้านในมิติขององค์รวมที่บูรณาการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน เข้าใจถึงภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ชุมชนทำให้เห็นทางเลือกการพัฒนาที่หลากหลาย เชื้อให้คนสามารถคิดสร้างสรรค์เองได้อย่างไม่จำกัด ในการนำไปใช้ประโยชน์ เฉพาะตน ชุมชนและสังคม

และในขั้นนี้ หากจำเป็นต้องนำเอาความรู้จากศาสตร์อื่นๆ เข้ามาต่อยอด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการใช้ความรู้นั้นอย่างเป็นกระบวนการเช่นเดียวกัน เพื่อให้ชาวบ้านได้พิจารณาให้รู้ชัดถึงหลักการของ ความรู้นั้นว่าจะเอามาต่อยอดความรู้เดิมตรงไหน อย่างไร มีผลกระทบอะไรบ้าง ได้ประโยชน์อะไรสูญเสียอะไรบ้าง คุ่มค่าเหมาะสมหรือไม่

กระบวนการกำหนดมาตรฐานผ้าพื้นบ้าน จะเอาหลักการมาตรฐานอุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีข้อกำหนดตั้งแต่การนับจำนวนเส้น วัดขนาดเส้น จำกัดขนาดกว้าง ยาว แทนการใช้เส้นไหมสาวมือที่มีขนาดตามฝีมือการสาวมือ ซึ่งจะสาวให้เล็ก ใหญ่ขนาดไหนก็ได้ตามต้องการ อันเป็นเสน่ห์เฉพาะ ที่คนภายนอกต้องการ

หรืออยากทำพิธีกรรมชาติให้มีความตายตัว ด้วยความพยายามทำพิธีกรรมชาติแบบผงสำเร็จรูปหรือสร้างสูตรสำเร็จ แทนเสน่ห์ในความหลากหลายของพิธีกรรมชาติตามฤดูกาล ตามภูมิศาสตร์เฉพาะถิ่น ทางใดจะเป็นไปเพื่อสิ่งแวดล้อมและทิศทางการพึ่งตนเองของชุมชนกันแน่

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียที่มี “รากของการปฏิบัติ” หยั่งลึกในวิถีชีวิตของผู้คนมาอย่างยาวนาน โดยไม่เคยขาดตอน ความมีฝีมือ สำแดงได้ชัดจากปัจจัยหลักของชีวิต คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยา ล้วนสามารถบรรลุผลทั้งกายและใจ อิ่มอกอิ่มใจ กินอิ่มนอนอุ่น

บรรพชนที่กระจายอาศัยอยู่ในภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันบนผืนแผ่นดินนี้ รู้จักธรรมชาติในถิ่นของตนอย่างชัดเจน มีจินตนาการและอัตตลักษณ์เฉพาะตน มีความพากเพียรและมีความรู้ในสหวิทยาการอย่างละเอียดลึกซึ้งสามารถประมวลศาสตร์และศิลป์มาสร้างปัจจัยพื้นฐาน เพื่อบรรลุความสามารถในการพึ่งตนเอง “ไม่อด ไม่อยาก”

นับเป็นมรดกภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่ยังคงถ่ายทอดมาถึงปัจจุบัน รอให้ลูกหลานรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยไม่หวงแหนปิดบัง ด้วยวิถีแห่งการปฏิบัติลงมือจริงและสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยมือ

เทคนิควิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการกับชุมชน หรือกลุ่มหอผ้าพื้นบ้าน

- เทคนิควิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับชุมชนหรือกลุ่มหอผ้า

"ความเป็นชุมชน" ที่ผู้ศึกษาวิจัยต้องทำความเข้าใจวางแผนปฏิบัติการ

1. มีฤดูกาลผลิต หรือวงจรวิถีชีวิตรอบปีอย่างไร
2. มีขนบธรรมเนียมประเพณีอะไร ช่วงไหน
3. มีลักษณะภูมิศาสตร์เฉพาะถิ่นอย่างไร
4. มีภาษาเฉพาะถิ่น และชาติพันธุ์อะไร

ในการวางแผนปฏิบัติการกับชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึง "ความเป็นชุมชน เป็นตัวตั้ง" เพราะความเป็นชุมชนคือเรื่องราวของวิถีชีวิตที่เป็นองค์รวม ในหนึ่งวันต้องไปนา ไปสวน ไปไร่ ไปรับจ้าง เลี้ยงลูกหลาน ทำอยู่ทำกิน ต่างจาก "ความเป็นชาวสำนักงาน" ของผู้ศึกษาวิจัย การวางแผนงานที่สอดคล้องกับความเป็นชุมชนนั้น ๆ นอกจากจะไม่เบียดเบียนชาวบ้าน (โดยไม่เจตนาแล้ว) ยังให้การทำงานสนุก สบายใจทั้ง ผู้วิจัยและชาวบ้าน ส่งผลให้การดำเนินงานได้เนื้อหาสาระตามที่คาดหวัง

- ปรับตัว ปรับใจ อย่างไร ในการจัดประชุมปฏิบัติการกับชาวบ้าน

1. ควรใช้ภาษาท้องถิ่นในการประชุม หากต้องใช้ภาษากลางต้องใช้ประโยคง่าย ๆ สั้น ๆ กระชับชัดเจน หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาต่างประเทศ
2. ควรเลือกใช้สถานที่ประชุมที่ไม่เป็นทางการมากเกินไป เช่น ใช้สถานที่ในหมู่บ้าน หรือ ในท้องถิ่นใกล้เคียง
3. ควรใช้สื่อ ที่สามารถเห็นได้ สัมผัสได้ แทนการแจกเอกสาร (ซีดี) หรือการบรรยายปากเปล่าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น สไลด์ ภาพ ของจริง ชาร์ตตัวอักษรอ่านง่าย เด่นชัด
4. ผู้วิจัย หรือ วิทยากรควรสร้างบรรยากาศที่สบาย ๆ เป็นกันเอง เป็นพี่น้อง (ไม่ฟอร์มมาก)
5. ผู้วิจัยท้องถิ่นควรตระหนักในบทบาทการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นตามความเป็นจริง มิใช่ตามการตีความด้วยมุมมองของตนเอง

- **เตรียมอย่างไรในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ**

ขอยกตัวอย่าง การประชุมปฏิบัติการเพื่อวางกรอบมาตรฐานผ้าพื้นบ้าน ดังต่อไปนี้

1. **เตรียมชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย**

- ควรแจ้งผู้นำที่เป็นทางการในการจัดประชุมกลุ่มแต่ละครั้ง เพราะกลุ่มคือส่วนหนึ่งของชุมชนที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องตลอดเวลา

- ชี้แจงแก่นำกลุ่ม หรือ สมาชิกกลุ่ม ถึงที่มา-ที่ไปของการประชุมและสิ่งที่อยากได้จากการประชุม

กรณีวางกรอบมาตรฐานผ้าพื้นบ้าน หากสามารถจัดประชุมสมาชิกทั้งกลุ่มได้จะเป็นการดียิ่ง

กรณีที่ประชุมหลายกลุ่มในเครือข่ายเดียวกันหลายบ้าน ควรเลือกตัวแทนกลุ่มที่มีลักษณะที่สอดคล้องกับเนื้อหาการจัดประชุม คือ ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะเชี่ยวชาญการทอผ้าได้ตลอดกระบวนการ และผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการขายผ้าของกลุ่ม ก็จะได้การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเต็มที่ (มิใช่เอาใครก็ได้เข้าประชุมไม่มีการเตรียม)

2. **เทคนิคการทำ Section desing**

เตรียมกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อหากรอบเกณฑ์มาตรฐานผ้าพื้นบ้าน

การทำ Section desing คือ การเตรียมประเด็นเนื้อหาหลักที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย แล้วจัดเรียงลำดับก่อนหลังตามความเหมาะสม จึงค่อยดูว่า แต่ละประเด็นจะใช้กระบวนการ หรือเทคนิคการคุยอย่างไร ใช้วิทยากรแบบไหน สื่ออุปกรณ์อะไรมาช่วย และใช้เวลาช่วงไหนอย่างไร ดังตัวอย่างประสบการณ์ต่อไปนี้

การประชุมปฏิบัติการ การรวบรวมมาตรฐานผ้าพื้นบ้าน

เนื้อหาหลัก	วัตถุประสงค์เฉพาะ	เทคนิควิธีการดำเนินการ	สื่อ อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
1. สรุปและทบทวนความเป็นจริงของกลุ่มในวันนี้	- ให้ออกกลุ่มได้เห็นและยอมรับความจริงในการผลิต การขายของตนเอง ก่อนคิดก้าวไปข้างหน้าร่วมกัน - ให้ออกกลุ่มได้ข้อมูลเรื่องการตลาดและผลผลิตของกลุ่มที่เป็นปัจจุบัน	1. ใช้วิธีตั้งคำถามง่ายๆ สั้นๆ ตามลำดับดังนี้ หอยทำอะไรบ้าง → ขายให้ใครบ้าง ขายที่ไหน → คิดราคาผ้าจากอะไรเป็นเกณฑ์ 2. วิทยากรกรายละเอียดในคำตอบ สรุปให้ชาวบ้านเห็นเป็นเรื่องราวๆ	ตามความเหมาะสม	- ควรรู้จักกลุ่ม - มีมุมมองเรื่องผ้าพื้นบ้านและการขาย
2. กลุ่มของเราจะทอดผ้าไปข้างหน้าอย่างไร	- ประเมินความพอใจที่เป็นอยู่ของกลุ่มจากข้อสรุปเรื่องความจริงที่ได้จาก Section แรก - ดูความต้องการในการพัฒนาไปข้างหน้าของกลุ่ม	1. ใช้วิธีประเมินอย่างง่ายให้แต่ละคนทำเครื่องหมาย ความความรู้สึก พอใจมาก ปานกลาง น้อย 2. วิทยากรสรุปและตั้งคำถามต่อว่า ทำไมพอใจมากน้อย อภิปรายสรุปประเด็นร่วม (ในขั้นนี้จะทำให้ได้ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและศักยภาพออกมาโดยธรรมชาติค่อนข้างตรงและจริง) 3. วิทยากรเชื่อมโยงประเด็นไปสู่การสร้าง มาตรฐานของชุมชน	ตามสมควร	- พึงคำนึงไว้ว่า สรุปข้อมูลตามความจริงอย่าแปรความตามมุมมองตนเอง

เนื้อหาหลัก	วัตถุประสงค์เฉพาะ	เทคนิค วิธีการดำเนินการ	สื่อ อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
3. หากรอบมาตรฐานร่วม	- สร้างการมีส่วนร่วมในการหาคำตอบเกณฑ์มาตรฐานผ้าพื้นบ้านของกลุ่ม	1. ตั้งคำถามหลัก 3 ประเด็น - ผ้าดี ผ้าสวยของกลุ่มมีลักษณะอย่างไรบ้าง - ถ้าผ้าจะไม่ดี ไม่สวย เกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง - อยากเพิ่มความดี ความสวยให้ผ้ากลุ่มเราเรื่องใดบ้าง 2. ใช้กระบวนการกลุ่มย่อยระดมคำตอบ โดยมีพี่เลี้ยงกลุ่มคอยซักถามเรียงเรียงและบันทึก แล้วให้ตัวแทนชาวบ้านนำเสนอ 3. คำตอบที่ได้ในขั้นนี้จะออกมาครอบคลุมถึงตัวช่างทอ อุปกรณ์ วัตถุดิบ การออกแบบ ฯลฯ ให้วิทยากรสรุปเป็นหมวด ๆ แล้วอธิบายเพิ่มเติมถึง <u>ผ้าดี</u> คือ คุณค่า ผ้าพื้นบ้าน	- ผ้าทอของแต่ละกลุ่มทุกประเภท - อาจมีผ้าทอจากที่อื่นมาดูกันถึงลักษณะที่ดีสวย	- ควรมีพื้นฐานความรู้เรื่องผ้าพื้นบ้านพอสมควร - ซักถามดี ใช้คำถามง่าย ๆ - สรุปเร็ว
		- <u>ผ้าสวย</u> คือ คุณภาพทางกายภาพ หรือรูปแบบภายนอก นั่นเอง - ลักษณะผ้าดีผ้าสวยที่ชาวบ้านบอกคือ มาตรฐานจากชุมชน - สิ่งที่ยากเพิ่มความดี ความสวย คือ แนวทางการพัฒนาตามเนื้อหาและรูปแบบ		

4 กุมภาพันธ์ 2546

เรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับรายงานการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พชริน ดำรงกิตติกุล

ผมขอขอบคุณที่ได้ส่งให้ผมได้อ่านรายงานการวิจัย เรื่อง การกำหนดมาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม ผมได้รับความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์และเป็นส่วนสำคัญในการสร้างแนวคิดทฤษฎีของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องเรื่อง ผู้หญิงจากกระบวนการทอผ้าพื้นบ้านและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

งานชิ้นนี้ได้ใช้การศึกษาข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามจาก 4 พื้นที่ในภาคอีสาน จากการประชุมเชิงปฏิบัติการของคนหลากหลายอาชีพที่เกี่ยวข้อง จากการเดินทางไปพบปะแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ และจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

งานชิ้นนี้ได้ตอบโจทย์ของการวิจัยบางส่วน แต่เป็นโจทย์การวิจัยที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการกำหนดมาตรฐานคุณภาพผ้าทอ ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นรองจากความสนใจทางวิชาการ คือ การพัฒนาแนวคิดทฤษฎีเรื่องผู้หญิงในวัฒนธรรมไทย ซึ่งผมสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากข้อมูล ภาคสนามที่ใช้สนับสนุนมติการกำหนดมาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นบ้านมีไม่มากเท่ามิติทางวัฒนธรรม ทำให้คำตอบที่ได้มาไม่หนักแน่น แต่เป็นจุดเริ่มต้น ที่ดีและควรที่นำไปเป็นประเด็นศึกษาอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคอื่นๆ อย่างละเอียดหากผู้ให้ทุนสนับสนุนเห็นความสำคัญ

งานวิจัยชิ้นนี้น่าจะได้ประโยชน์ในแง่ของการพัฒนากรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมิติทางวัฒนธรรมของผู้หญิงในกระบวนการทอผ้าพื้นบ้านและการจัดการสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและทางวัฒนธรรม หากผู้วิจัยได้ทบทวนศึกษาหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ก่อนเริ่มต้น เช่น เรื่อง 1. ความคิดหลังตะวันตกกับสังคมไทย 2002-2020 โดยธีรยุทธ บุญมี (มปป.), 2. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม โดยประเวศ วะสี (2541), 3. ภูมิปัญญาชาวบ้านไทย 4 ภูมิภาค โดยเอกวิทย์ ณ ถลาง (2541:2545), 4. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 5. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต โดยจักรทิพย์ นาคสุภา (2527) และ 6. แม่หญิงต้องต่ำทุก โดยสุริยา สมุทคุปดี

และคณะ (2536) แต่ในขั้นนี้แล้ว ไม่มีความจำเป็นต้องไปศึกษาเพิ่มเติม แต่ขอให้ปรับปรุงประเด็นต่างๆ ตามจุดต่างๆ ที่ผมได้เขียนไว้ตามหน้าต่างๆ ที่ปรากฏในรายงานฉบับที่ได้ให้ผมอ่านและผมได้ส่งคืนมา

ผมขอร้องให้เพิ่มความชัดเจน โดยนำข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามที่มีอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการนำเสนอประเด็นมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อมในทุกๆ จุดของรายงาน เพื่อป้องกันไม่ให้อ่านเข้าใจว่าเป็นมาตรฐานอุตสาหกรรม ตรงนี้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่ามาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน เพื่อสิ่งแวดล้อมนั้น หมายถึงภูมิปัญญาของหญิงไทยที่มุ่งรักษาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับทางวัฒนธรรม เพื่ออัตลักษณ์ความเป็นไทยมีอิสระจากการครอบงำของกระแสโลกาภิวัตน์ที่เน้นมาตรฐานอุตสาหกรรมตามกระแสทุนนิยม / อุตสาหกรรมนิยม

ผมขออนุญาตจบข้อคิดเห็นสั้นๆ แต่ได้โปรดดูรายละเอียดที่เขียนไว้ในรายงาน เพียงแค่นี้เนื่องจากเวลามีจำกัด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

วิไล สมบูรณ์
(อาจารย์สุริยา สมบูรณ์)

อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาทั่วไป

สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ที่ ทม.0407.04/ 295

ภาควิชาวิศวกรรมเคมี
คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 พหลโยธิน จตุจักร
กรุงเทพฯ 10900

10 กุมภาพันธ์ 2546

เรื่อง ข้อคิดเห็นต่อรายงานวิจัย

เรียน ผศ.พัชริน ดำรงกิตติกุล

ตามที่ท่านได้ส่งรายงานวิจัยเรื่อง “การกำหนดมาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองเพื่อสิ่งแวดล้อม” มาให้ผมเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะนั้น ผมขอเสนอข้อคิดเห็น ดังนี้

1. รายงานมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องการย้อมสีธรรมชาติในภาคอีสานเป็นอย่างดี ใช้เป็นเอกสารอ้างอิงได้เป็นอย่างดี
2. การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน 7 ข้อ ผมเห็นด้วยยกเว้นข้อ 6 ที่ระบุว่า “มีความเป็นกลุ่มผู้ผลิต” ผมคิดว่าเป็นการกีดกันเกินไป เพราะอาจมีชาวบ้านที่ประกอบอาชีพด้านนี้ที่ไม่ได้อยู่กันเป็นกลุ่มผู้ผลิต แต่ทำผ้าที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์อื่นๆ ครบ ซึ่งเราควรส่งเสริมเช่นกัน
3. การแบ่งเกณฑ์มาตรฐานเป็น 2 ระดับ ผมไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่พยายามกีดกันการใช้เครื่องมือทุนแรงต่างๆ เข้าช่วยในการผลิต อย่างเช่น ข้อ 1.2 ของระดับที่ 1 ต้องใช้ไหมที่สาวด้วยมือเท่านั้น ถ้าไม่เช่นนั้นจะถูกลดเป็นระดับที่ 2 หรือการระบุให้ใช้ไหมเหลืองเท่านั้น ผมคิดว่าเป็นการตีกรอบที่แคบเกินไป ผมยังมองไม่เห็นความเลวร้ายของไหมพันธุ์อื่นๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นมา อย่างเช่น พันธุ์ลูกผสม ประเด็นน่าจะอยู่ที่การได้มาของวัตถุดิบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลิตผ้าขึ้นมา ว่าได้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผู้คนที่เกี่ยวข้องมากน้อยอย่างไร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รศ.ดร.ไพศาล คงคาจุ้ยฉาย)

อาจารย์ ดร.ณอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล

ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

สมาคมนักแปลและล่าม สมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน

โทรศัพท์ ๐๒-๖๐๓๒๒๒๔ โทรสาร ๐๒-๖๒๓๔๐๔๗ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๑-๓๐๔๑๒๘๒

๒ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง -

คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด เรื่องโครงการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมการตลาด
เลขที่ RDG 44 E 0003 .

เรียน คณะกรรมการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ดิฉันได้อ่านรายงาน 4 แล้วขอเสนอความเห็นดังนี้

๑. รายงานนี้เสนอตามคุณสมบัติของผู้วิจัย ซึ่งมุ่งทำมาหา
เรื่องงานและเพื่อชุมชนชนบท ให้มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี
เพราะฉะนั้นก็ควรได้ศึกษาวิจัยชีวิต
และวิถีชีวิตคนไทยไว้ให้พอประมาณต่อไป

๖. ผู้วิจัยได้ลงมือปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มประชาชน จังหวัดบุรีรัมย์
ผู้ประสงค์ ของการศึกษานี้ว่า เพื่อค้นหาวิถีชีวิตที่ดีและ
แก้ปัญหาสังคม ให้เห็นผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดย
พิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขครบวงจร ขึ้นมาว่าเงินผลการ
งานวิจัยที่ทำได้จริง มีปัจจัยเพื่อรู้เท่านั้น

๓. เมื่อปฏิบัติการดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว จึงได้เก็บข้อมูลมาวิเคราะห์
โดยมีวิธีสืบสวนข้อมูลเสริมตามรู้ วิพากษ์ วิเคราะห์ ประเมิน
และยังให้รู้วิธีการอื่นเพื่อ วิเคราะห์ตามรู้และตามรู้
เสริมเข้าไปอีก ก่อนที่จะสรุปเป็นมาตรฐาน

๔. ดูง่าของงานวิจัย ออกมาจะเห็นได้ว่าผู้ผลิตตระหนัก
ในการควบคุมคุณภาพของผลงาน ดูภาพของตัวผู้ผลิต
เอง และดูภาพของตัวผลิตภัณฑ์แล้ว ยังถือไปส่ง
ดูภาพของผู้ใช้ตัว ในขั้นของการรู้จักและใช้ตัว
เป็นการใช้ตัวอาหารที่แปรูปมาตามใจฉัน โดยผู้
ผลิตและตระหนักถึงดูง่าของกระบวนการผลิตด้วย
๕. ข้อ ๕ ข้อที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยก็ได้สืบ ควบกับ
วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ก็ได้รับอย่างเต็มที่
ผู้วิจัยได้รู้จักและตามการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้วิจัย
อยู่เสมอ มีใจอ่านแต่รายงานเอกสาร จึงมีความเห็น
ในข้อ ๕ นี้
๖. อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยในฐานะผู้ทำวิจัยหรือผู้ทำ
ไทย ได้ขอเสนอความเห็น ว่า ผู้วิจัยผู้ทำทั้งกระบวนการ
ทางไทยระดับแบบแผน แต่เขา สก. เขารออย่าง
ใจกว้าง ก็อาจเห็นว่าวิธีใช้ทางไทยเฉพาะตัวของผู้วิจัย
โดยสอดคล้องกับวิธีทางวิธีวิจัย เก็บข้อมูลได้กับ
ลักษณะของตัวทำที่เข้ามามีธรรมชาตินั้นเอง

ดังนั้น เขาจะทำการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน
ฉบับนี้ต่อไปด้วยไทย (ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรเผยแพร่
อย่างอื่น) สก. อาจจะช่วยเขาบ้างจากเขาขอเวลา เพื่อ
ใช้ส่วนระดมทุน ชาวบ้านเองก็เข้าใจว่าช่วยกัน

๗. สรุปว่า ตัวนี้ในฐานะผู้ทำวิจัยประเมินผลงานวิจัยนี้แล้ว
ให้คะแนนให้สูงมาก

ขอแสดงความนับถือ .

(อาจารย์ ดร. กหมวนต์ สัมพันธ์มรรคผล)

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ	นางสาวประไพ ทองเชิญ	เกิด 13 เมษายน 2506	อายุ 50 ปี
ภูมิลำเนา	พัทลุง		
การศึกษา	* ปริญญาตรี รัฐศาสตร์ (ศศบ.) มหาวิทยาลัยรามคำแหงปี 2528 * หลักสูตรบัณฑิตอาสาสมัคร สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2529		
ประสบการณ์ทำงาน			
2532-2540	เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาการทอผ้าพื้นเมือง สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม เนื่องานรับผิดชอบ ○ พัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ○ พัฒนารัฐกิจชุมชนผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ○ พัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน เครือข่ายผู้หญิงอีสาน ○ ประสานงานเครือข่ายแรงงานนอกระบบ เครือข่ายผู้หญิงอีสาน		
2541-2542	- ผู้ช่วยวิจัยการพัฒนารตลาดผ้าทอเพื่อสิ่งแวดล้อม - คณะทำงานประมวลสถานภาพวิสัยทัศน์ กลยุทธ์การวิจัยผ้าทอพื้นบ้านไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)		
2544-2546	นักวิจัยเชิงปฏิบัติการ การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)		
ปัจจุบัน	- ที่ปรึกษาโครงการผ้าทอเพื่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน สหกรณ์เลมอน ฟาร์มพัฒนา จำกัด - ที่ปรึกษาโครงการส่งเสริมการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนามาตรฐาน ผ้าพื้นบ้านภาคใต้ โดยสถาบันราชภัฏภาคใต้ - อาสาสมัครช่วยงานกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อมของกลุ่มคนพื้น บ้านกว่า 20 กลุ่มทั่วประเทศ		

ชื่อ สันติพงศ์ ธรรมธำรง เกิด

ภูมิลำเนา

การศึกษา ปริญญาตรี สถาปัตยกรรม (สกบ.) ออกแบบอุตสาหกรรม เกียรตินิยมอันดับ 1 ปี 2518
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์ทำงาน

2514-2526 ทำธุรกิจออกแบบตกแต่งภายใน

2522-2536 ทำธุรกิจเครื่องแต่งกาย

2536-2540 เลขานุการมูลนิธิสถานแสงอรุณ

2541-2546 ที่ปรึกษางานผ้าพันบ้านให้กลุ่มคนพื้นบ้านกว่า 20 กว่าพื้นที่ ทั่วประเทศ

ปัจจุบัน เขมะปัญญาภิกขุ (จาก 25 พ.ค. 46)

ประจำวัดป่าสุคะโต บ้านใหม่ไทยเจริญ ต.ท่ามะไฟหวาน

อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ